

dpm

drámapedagógiai magazin · a magyar drámapedagógiai társaság periodikája

68. szám



# dpm

**drámapedagógiai  
magazin**

**a Magyar  
Drámapedagógiai  
Társaság periodikája**  
**68. szám**  
**(2020/3)**

ISSN 1216-1071 (nyomtatott)

ISSN 1588-0303 (online)

**A kiadó címe:** 2111 Szada,  
Székely Bertalan u. 1/C

**Postacím:** 1022 Budapest,  
Marczibányi tér 5/A  
telefon: (70) 3353959,  
(20) 2820861  
honlap: [www.drama.hu](http://www.drama.hu)  
e-mail: [drama@drama.hu](mailto:drama@drama.hu)

**Felelős szerkesztő:**

**Kaposi László**  
telefon: (70) 3824670  
e-mail: [kaposi@drama.hu](mailto:kaposi@drama.hu)

**Felelős kiadó:**  
**az MDPT elnöke**

**Borító és belív grafikai  
megoldásai:**  
**Hevesi Andrea**

**Támogató:**

A Drámapedagógiai Magazin  
megjelenését a Nemzeti Kulturális  
Alap támogatja



Számlaszámunk, amelyre az érdeklődők befizethetik a Magyar Drámapedagógiai Társaság tagdíját és amelyen támogatják a Drámapedagógiai Magazin megjelenését: 11701004-20065946

## TARTALOM

*Régi-új konvenciók* 2  
Kaposi László

*Dráma és integráció az alsó tagozatos  
oktatásban* 8  
Kovács Éva



*To Be Projekt*  
*(Vagyunk, jól vagyunk, élünk, túlélünk?)* 13  
Jozifek Zsófia

*Az ODE történetének tendenciái tíz elnök  
szubjektív nézőpontjából* 14  
Fekete Anikó

*Az Aranygyapjú története* 28  
Kovács Éva óravázlatai

**A borítón:**

Pillanatkép a nagykanizsai **Honvéd Kaszinó Városi Szín-  
pada** próbájáról (*Valahol Európában*). A szereplő: Csíke  
Hanna. Rendező: Szollár-Nikolics Zsanna

**Fotó: Perényi Balázs**

## Régi-új konvenciók

Kaposi László

A magyarországi drámapedagógia kezdeteitől vagy két évtizedig a képességfejlesztő szabályjátékok alkalmazása volt a fő profil. Idővel színesedett a módszertan (az improvizáció színjátékos célú alkalmazásával), de a fő csapásirány továbbra is ez maradt. Az eszköztár a gyakorlat kiterjedtebbé válásával természetesen egyre bővült: főként a nyomtatott formában közzétett játékgyűjteményekben található és a képzéseken megtanulható szabályjátékokkal.

A tanítási dráma hazai megjelenésével – ezt 1991-re datálhatjuk – másfajta eszköztár is szükségessé vált. A Drámapedagógiai olvasókönyv 1995-ös<sup>1</sup> és 2013-as<sup>2</sup> kiadásában megjelent konvenció-gyűjtemény<sup>3</sup> a gyakorló szakemberek számára egyfajta technikai alapot jelentett és jelent ma is.

Azok a drámatanár kollégáink, akik a drámának az oktatási környezetre kidolgozott változatával, a *tanítási drámával* is megpróbálkoztak, különböző indíttatásokból tették ezt: mondjuk azért, mert ráuntak a szabályjátékok sok éve folytatott alkalmazására, vagy mert megérezték, hogy a szabályjátékok tágnak tűnő fejlesztési lehetőségei egyes irányokban mégis egészen szűk kereteket nyújtanak. Talán azért, mert rájöttek, hogy a világról mást és sokkal többet el lehet mondani helyzetek és történetek feldolgozásával, a résztvevők játékán keresztül, vagy mert eldöntötték, hogy nem akarnak színházat csinálni dráma helyett, amire, valljuk be, sok drámás, de szegről-végről színházcsináló kollégánk életében ott a mindennapi kísértés. Esetleg csupán azért, mert kíváncsiak voltak, hogy mi is ez... Ez a három pont is jelezné, nem gondoljuk, hogy kimerítettük a motivációk tárházát, de nem is ebbe az irányba akarunk tovább menni – kalandozás vége.

Akármi is volt a mögöttes, tanítási drámával dolgozó tanárként azt hamar meg lehetett érezni, hogy mindenkinek ki kell alakítania a saját eszköztárát. Ez eleinte a „gyárilag kész”, a képzésekről és a szakirodalomból ismerhető konvencióknak az átvételét, kipróbálását, a következő fázisban az adott csoport adott pillanatára történő adaptálását, később pedig újak kitalálását is jelenti. Szóval nem kapjuk készen a saját eszköztárunkat.

Ha nem csak a szerzőnek fogadható el, hogy a konvenció eljárás szintig kidolgozott munkaforma (vagyis a leírással együtt megkapjuk az alkalmazás procedúráját is), akkor a definíció kérdéskörén örömmel átlépve azt mondhatjuk, hogy aki a konvenciókon gondolkodik, az éppen a dráma formai oldalával foglalkozik. Ezt a tevékenységet nem akarjuk, és nem is tudjuk a tartalmi kérdésektől függetlenül folytatni: a tartalmi és a formai oldal, a „mit és hogyan dolgozunk fel” jó esetben szervesen kapcsolódik. Az előző mondatban van egy cseppet sem rejtett sorrendiség: a *mit* volt előbb, a *hogyan* csak utána. De fontosnak véljük jelezni: a dráma „art

<sup>1</sup> Drámapedagógiai olvasókönyv. Szerk.: KAPOSI László, Magyar Drámapedagógiai Társaság, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest, 1995.

<sup>2</sup> Drámapedagógiai olvasókönyv (javított kiadás), Szerk.: KAPOSI László, II. Kerületi Kulturális Közhasznú Non-profit Kft., Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest, 2013.

<sup>3</sup> A *konvenciók* Gabnai Katalintól származó definíciója 1995-ből: az ábrázolást, a megjelenítést, a megértést segítő játékformák, drámaformák, technikai fogások. Jonothan Neelands írja a *konvenció* kifejezésről: „gyűjtőfogalom: a játékhoz szükséges *formai elemeket*, a különböző *játékmódokat*, *drámaformákat*, *megállapodásokat* jelenti.”

Jelen írás szerzője a szakmai munka hétköznapijaiban a konvenciót rendre „eljárás szintig kidolgozott munkaformaként” definiálja, amivel nem jelentkezik be az elméleti igényességre számot tartók közé, de nem is szégyelli ezt az egyszerűsítést. A konvenciót formaként kezeli, amit tartalmak feldolgozásához társíthat.

form”, és művészeti területen azzal sincs semmi baj nincs, ha valaki adott esetben éppen a formából indul ki. Többnyire talán nem ezt tesszük, sok művészetpedagógusoknak is előbb jön (mondom ezt mindenféle bizonyíték nélkül, semmiféle mérési eredmény nem áll rendelkezésemre) a „mit akarok ma tanítani”, a „mivel foglalkozunk ma” kérdése.

De van az úgy, hogy töprengésünk tárgya a forma.

És ma „úgy” van...

Az alábbiakban ismertetésre kerülő konvenciók tanfolyami vizsgákon kerültek lejegyzésre kb. 25 évvel ezelőtt. Jóllehet a vizsgahelyzet maga sokak számára akkor és ma sem számít ideális körülménynek elméletileg is izgalmas, érdekes, másoknak is hasznos újítások kidolgozására, voltak (vannak?) olyan kollégáink, akiknek ez is sikerült. **Munkájuk eredményeit adaptálta, helyenként pontosította, magyarázatokkal egészítette ki, másutt pedig nyersanyagként használta és azokba alaposan beledolgozott a jelen írás szerzője.**<sup>4</sup>

Aki az eredeti, 1997-es változatokra is kíváncsi, megnézheti azokat, lévén a Drámapedagógiai Magazin összes száma letölthető a drama.hu oldalról –, köztük az 1997. évi különszám is.



## A tükör

Főként központi figura köré szervezett, ritkábban csoportos drámában is alkalmazható reflektív konvenció – az utóbbiban a ráfordítható idő függvényében erős engedményeket kell tennünk, mert biztosra vehető, hogy csak egy-két figurára (és nem mindenkiére) fog sor kerülni.

**Leírás:** Megkérjük a játék közreműködőit, hogy vizsgálják meg a már eljátszottakat, a történeteket olyan szempontból, hogy mi volt abban számukra a *szerepeik szerint(!)* rossz, esetleg volt-e olyan, amit nem úgy játszottunk el, ahogy szerettük volna, hogy történjen. Képzeljünk el egy tükört, egyben jelölje is ki a térben a kezével a játészó ezt a tükört. Ebbe belépve megmutathatná ezt a rosszat a többieknek. Ezt követően a tükört néhány mozdulattal összetörné a „tükörbeli játészó”, majd utána megmutatná a „szép tükör” keretét is (kezével ismét keretet rajzolna), és eljátszaná azt, ahogyan szeretné vagy szerette volna a történetet vagy a helyzetet alakítani.

**Variáció:** Ha a központi figura sorsával foglalkozunk, akkor a kiscsoportok vagy a párok eleve több variációt hozhatnak majd mindkét tükörrre, rosszra és jóra: utána várhatóan egyeztetés szükséges.

**Megjegyzés:** reflektív jellege mellett ez a forma agresszióvezetésre is alkalmas.

*(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó, aki ebben az esetben Jose Silva ötletére épített.)*

## Tükörszoba

**Leírás:** Azt a figurát, akit a drámában szeretnénk jobban megismerni, tükörszobába helyezzük. Ez mint egy absztrakt szituáció is működhetne, de nem biztos, hogy akkor mindenki számára egyformán és könnyen értelmezhető lesz. Ezért esetenként jobb megoldás lehet az, ha egyeztetjük a csoporttal, hogy a figura miként kerül a tükörök közé, mi után, milyen helyzetben marad egyedül ebben a különös szobában. A többi résztvevő a szoba négy falát játészsa – „visszaadják”

<sup>4</sup> A dolgozat létrehozásában a szerzőt támogatta a Nemzeti Kulturális Alap Színházművészet Kollégiuma.

a szereplő mozdulatait, egyes változatokban a hangját is – élve az alábbi lehetőségek valamelyikével.

### Variációk:

- 1) Minden tükör pontosan igyekszik visszaadni az előzőekben tapasztaltakat – ők az igazmondó tükreink.
- 2) Az egyik fal felnagyítva adja vissza a konkrét mozdulatokat, ezen keresztül mindazt, amit eddig megtudtunk a figuráról.
- 3) Lehetnek görbe tükreink: ügyeljünk arra, hogy ők is igazat mondjanak, igazat, de másképp. Több görbetükör esetén akár ellentétes dolgokat is mutathatnak.
- 4) Alkalmazhatunk zenét is, ami megadhatja a játék tempóját, atmoszféráját is.
- 5) Érdekes lehetőség, ha beszél is a tükör.
- 6) Nem kevésbé érdekes az, ha a mozgás mellett – a verbális helyett – a vokális kifejezés lehetőségeit használjuk: nem beszélhetnek, de furcsa, különös, érdekes hangokat adhatnak a falak, a tükreink.
- 7) Élhetünk azzal a lehetőséggel, hogy a szereplő is beszél – például kérdezhet is valamelyik tevékenysége közben („Tükröm, tükröm, mondd meg nékem, tényleg ilyen fülig érő szájjal nevetek-e?” vagy: „Igazán ennyire hajlott a hátam?” Az életkornak megfelelően a nagyobbaknak természetesen nem kellene itt „hófehérkézniük”).
- 8) Játshatunk különös és érdekes átmenetekkel: zene szól, a mozgással minden fal igazat mond, vagyis a lehetőségekhez mérten pontosan utánoznak, tükröznek a játszóknak. Valamilyen jelre (pl. egy zenei váltásra) a folytatásban görbetükörként működünk – „egyre görbébb tükröként”. Egy újabb jelre/váltásra visszatérhetünk az előző tartományba.

(Az 1997-es változat szerzője Orbán Andrásné.)

## Madártávlát

**Leírás:** Képzletben felülünk egy repülőre vagy (kisebbeknél) más (pl. mesei) repülő alkalmazásra. Egy-egy munkacsoportunk, vagy ahogy a drámás szakzsargonban használjuk, kiscsoportunk ül egy-egy gépen/szerkezeten/fantázialényen stb. Olyan magasra szállunk, hogy jól megfigyelhessünk *nagy területeket*, képet kaphassunk *az egészről*.

A kiscsoportok megbeszélik, hogy mit látnak: kik, mik, hol és hogyan helyezkednek el. Ezek után részletes szóbeli leírást adnak a többiek számára a látottakról, vagy (a résztvevők életkorától, írjuk ezt ismét, avagy a játékra fordítható időtől függően) rajzot, térképet, sőt, ha egy szinttel feljebb léphetünk, akkor a karakterekről, azok viszonyairól rögtönzött „szociometriai” ábrát készítenek.

A feldolgozási lehetőségtől függ az egyes kiscsoportok beszámolójának formája, „színházi nyelve” is. Abban az esetben, ha több csoport foglalkozik ugyanazzal a témával, természetesen juthatnak különböző eredményekre, így lehetőséget kell teremteni az egyeztetésre. Mint a dráma munka kontextusépítő és narratív szakaszában többnyire, a tanári szándék most is a kompromisszumok kerestetése, ami időigényes feladat is lehet.

**Példa (1):** Egy embercsoportról játszunk, az egyszerűség kedvéért legyen ez most egy osztály. (Tudjuk, nem a legjobb ötlet iskolai osztállyal iskolai osztályt játszani, de gondos *távolítással*, a keretek megfontolt és érzékeny megválasztásával ez is megoldható.) Az iskolaudvart látjuk felülről, óráközi szünetben. Fontos és hasznos információ lehet az, ha megtudjuk, hogy kik vannak együtt, kik azok, akik távolabb vannak a többiektől, ki az, aki egyedül van. Rögtönzött

térbeli szociometriánk rajzban is működik, de akár le is képezhetjük a „látottakat” saját test- és távolságtartásunkkal.

**Példa (2):** Egy másik drámában – „kellően magasra emelkedve” – azt is láthatjuk, hogy a kastély parkjának legtávolabbi, a fák és bokrok által jól rejtett zugában van egy kunyhó. Ehhez a kunyhóhoz közeledik a személyzet egyik tagja. A park egy másik útján is jön valaki, talán éppen ide. Találkozásuk (és az is, ha mégsem találkoznak) fontos része lehet a drámának...

(Az 1997-es változat szerzője Orbán Andrásné.)

## Nagyító

**Leírás:** Középről szeretnénk megvizsgálni valamit: legyen az például egy könyv. Képzeltbeli nagyítóval a csoportból bárki, akinek van ötlete (lehet a tanár is!) odalép, és a tárgyat, jelenséget vizsgálva elmondhatja, amit „szabad szemmel” nem vettünk észre. Például „Ennek a könyvnek a borítóján valaki valamit írt. Át nyomódott. Betűk, betűfoszlányok látszanak rajta.” Akinek ötlete van, az átveszi a nagyítót és *folytatja*, próbálja kiolvasni az „írástörödéket”. Ha valaki nem ért vele egyet, akkor a nagyítót átvéve *módosíthat*, felfedezheti, hogy egy kézírásos bejegyzés elmosódott nyomai látszanak a könyv borítóján stb.

**Megjegyzés:** A fenti példában meg kell felelnünk az improvizáció alapszabályainak: építkezünk abból, amit az előttünk szóló bevitt a játékba, ne vétőzzük meg, ne fűrjük, de pontosíthatjuk, módosíthatjuk.

(A drámafoglalkozások kontextusépítése során az egyeztetés megkerülhetetlen tevékenység. A Nagyító konvenció egyfajta kényszerű jelent, amittől nem biztos, hogy mindenki jól fogja érezni magát: el kell fogadnunk azt, amit az előttünk lévők mondtak, csak a pontosítás lehetősége marad.)

(Az 1997-es változat szerzője Orbán Andrásné.)



## Zoom

**Leírás:** A film világából származik ez a konvenció (és nem az utóbbi időkben rendkívül népszerűvé vált videókonferenciás applikációról van szó): a közelítés-távolítás technikájával élünk. A csoport kiválaszt egy szituációt, amit el is játszik, miközben a többiek nézőként figyelik azt. A játszónak és a nézőknek is jogukban áll megállítani a cselekményt, ha úgy érzik, hogy a jelenet egy részére, egy mozdulatra vagy egy arcra közelíteni szeretnének; ún. szupernagyítások is végezhetők, mikor a jelenet többi része lényegtelené válik, s egy dolgot szeretnénk a középpontba állítva részletesen megvizsgálni.

A távolítás is ugyanilyen módon történhet; pl. nagyítás után az egész kép újból „megvilágítható”.

**Példa:** Egész csoportos rögtönzés közben a játék vezetőjének jelére a csoport egy része folytatja, míg a többiek befagyasztják a játékot. A kiemelt jelenetrésznél élhetünk a lassítás eszközeivel is. Ötvözhető ez a forma a GONDOLATKÖVETÉS konvencióval is, vagyis kihangosíthatjuk azt, amit a szereplő az adott helyzetben gondol, vagy mondana, ha megszólalna. Az előzetes egyeztetés szerinti újabb jelre az egész csoport folytatja a játékot.

(Az 1997-es változat szerzője Szalai Bernadett.)



## Delphoi jósda

**Leírás:** A delphoi jósda bejáratán a felirat: Ismerd meg önmagad! A játékban kijelölünk egy helyet, ez lesz a jósda. A dráma középpontjában lévő szereplő, aki például döntési helyzet előtt áll, vagy egy csoport képviselője belép ide. A csoport többi tagja jóst játszik, és a belépő jövőjéről nyilatkozik. A jósokat a belépő „nem látja”, hangjukat hallja csak (a térelrendezés és a bekötött szem is megoldást hozhat). A jósok szerepében lévők abból tudnak kiindulni, ami addig a drámában történt, amit addig a – most a jövőjét firtató – figuráról megtudtak. (Éppen ezért a reflektív konvenciók közé sorolható.)

Kérheti a jóslatot egy kisebb csoport, vagy akár egy nagyobb csoport képviselője is.

Mivel több jósunk van, kiscsoportos egyeztetés előzi meg a jóslást. Ha valaki nem hisz Delphoinak, akkor átmehet más jósdákba. Erre akár előre is készülhetünk, így több kiscsoport (a különböző jósdák személyzete) dolgozhat egyszerre.

**Folytatás:** A jósdából kilépve folyik tovább a játék: az ott hallottak hatásától függően vagy akár azoktól függetlenül is. (Van egyfajta tudásunk, de nem biztos, hogy a jóslatok megváltoztatják a játék menetét...)

(Az 1997-es változat szerzője Szalai Bernadett.)

## Kiegészítők

**Leírás:** A játék során atmoszférateremtő hatású is lehet, de a figurák árnyalásában is segíthetnek a *kiegészítők*. Az 1997-es változatban a tanárnál van például rengeteg kép, és a résztvevők azokból választhatnak a központi figurához, vagy a saját maguk által játszott figurához valamilyen megadott szempont alapján.

### Változatok:

a) Kép vagy képek választása. Ehhez a konvencióhoz szükséges, hogy a tanárnál legyen egy előre elkészített gyűjtemény különböző hangulatú képekből (pl. képeslapok, grafikák, portrék, mesefigurákat ábrázoló képek, tájképek, absztrakt alkotások stb.). Egyénenként, vagy csoportosan választhatnánk egy vagy néhány képet a kupacból – természetesen meg kell indokolni, hogy miért pont arra a képre esett a választás.

A konvenció hasznos lehet a figurák árnyalása mellett pl. a játék helyszínének „megteremtésében” is (pl. valamilyen várószoba, valakinek a szobája, munkahelyi iroda).

b) A fenti mintájára a tanárnál különböző zenei művek részletei találhatók. A játszott szituációhoz a csoport kérhet aláfestő zenét, amely kiegészíti a hangulati hatásokat, avagy ellentétes hatásával valamire figyelmeztetheti a hallgatóságot.

A fenti változatok internet előtti időkre készültek (a digitális őskorra), de jól alkalmazhatók napjainkban is. A tanár által behozott készlet ugyanis egyfajta szűrés, előválogatás, amivel sok időt lehet megtakarítani.

(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó.)

## Hatóság

**Leírás:** A játszott szituációt megállítva megnézzük, hogy mi történne, ha most ebben a pillanatban valamilyen hatásági személynek (kötelezően) be kellene számolni az eseményekről – afféle „fikció a fikcióban” megdőlésről van szó.

**Példa:** Hasznos mélyítési lehetőséget biztosít ez a nézőpontváltás: mit mondanánk például az arra sétáló rendőrnek? Ez a konvenció segít összefoglalni és tisztázni, hogy az adott szituációban mi az, ami (még) legális vagy törvényes, és mi az, amit a csoportunk a társadalom előtt éppen elrejtene.

**Megjegyzés:** A rendőr mellett/helyett választhatunk másféle hatósági személyt is, például gyámhatósági előadó, adóellenőr, titkosügynök, határőr, vámos, középkori kontextusban inkvizítor.

*(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó.)*

## A szoc. munkás

**Leírás:** Játsható a Hatóság konvenció egyik válfajaként: a játék megállítása után (a) miben kérnénk most egy szociális munkás segítségét; (b) mi történne, ha a helyszínre érkezne egy szociális munkás (az utóbbi változatban a szoc. munkás elsősorban ember, másodsorban „munkás”). A hatóságnál sajnálatos módon az ember funkció gyakran háttérbe szorul, vagy „eltűnik”.

**Változat:** Ha olyan „baráti” kapcsolatot szeretnénk a szereplő vagy szereplők életébe bevinni, ami csak egyoldalú, tehát a szereplő mint kliens lép be, a szoc. munkás teljes empátiával megérti. (Segítő kérdések tehetők fel, a konkrét segítségre irányuló ötletek is gyűjthetők.)

*(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó.)*

## Anatómia

**Leírás:** Az adott (s így tetszőleges) játékhelyzetben megnézzük, hogy mit tennénk, ha nem kötnének minket emberi testünk korlátai. Például, ha most:

- láthatatlanná vélnék,
- nem lenne testem,
- hirtelen ellenkező nemű lehetnék,
- egyszerre két helyen lehetnék,
- ha most rögtön nagyon erős lennék,
- vagy több szuperképességem lenne stb.

*(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó.)*

## Jótündér

**Leírás:** Ha most itt teremne egy jótündér, és az általa játszott szereplőnek lehetne három (vagy csak egy) kívánsága, mit kérne a dráma adott pillanatában.

A játék központi figurájának kérdéseit az egész csoport keresheti, de akkor is alkalmazható a konvenció, ha mindenki egyénített figurát játszik, és a saját szerepéhez tartozó kívánságokat gondolja végig.

Olyan reflektív konvencióról van szó, amely alkalmazható a drámafoglalkozás korai szakaszaiban is.

*(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó.)*

## Alku

**Leírás:** Ha a figura valamit nem akar megcsinálni, megkérdezzük tőle, mire lenne hajlandó, hogy elkerülje a reá váró szituációt. Ha a csoport elfogadja, cserébe feltételeket szabhat. Így alku, akár több lépcsőben is, majd egyfajta állapotadás jön létre a játsszó és a játsszók kisebb vagy nagyobb csoportja között. Például: nem kell megküzdened a hétfejű sárkánnyal, rendben, de akkor a gyávaságod miatt innentől néma leszel.

*(Az 1997-es változat szerzője Darók Ildikó.)*

## Béka-konvenció

### Változatok:

- Leírás:** A konvenció használata gyakorlott foglalkozásvezetőknek és a drámában jártas résztvevőknek ajánlható. A BÉKA-KONVENCIÓ az említett állat azon jellegzetességére utal, miszerint nagyot ugrik. Így nevezzük tehát azt a speciális megoldást, amikor egy jeleneten belül időugrás történik, majd – fennakadás nélkül! – ezen későbbi időponttól folytatódik a játék. Az időugrásra érdemes egyezményes *jelzést* használni.
- Leírás:** Gyakran előfordul, hogy egy adott szituáción belül egyszerre két ellentétes érzelm van jelen. Amennyiben azt szeretnénk vizsgálni, miként vagy hogyan változnak a dolgok szinte varázsütésre, egy pillanat alatt saját ellentétükké, akkor használjuk a BÉKA-KONVENCIÓT. Így egy jeleneten belül rálehetünk a sorsfordító pillanatra, amely ahhoz hasonló, mint amikor a béka a királyfi csókjától királylánnyá változik. Itt is hasznos lehet, ha van egy egyezményes jelzésünk a váltás indítására.

*(Az 1997-es változat szerzője Takáts Rita.)*

# Dráma és integráció az alsó tagozatos oktatásban

Kovács Éva

Több mint 30 éve keresem a választ arra, hogyan lehet hatékonyan és élményszerűen tanítani. Miként tudjuk kompenzálni, pótolni a társadalmi változások során keletkezett űrt a gyerekek tanításában és nevelésében? Milyen igényeket kell kielégítenünk az alfa generáció<sup>1</sup> fejlesztésében?

Ahhoz, hogy ugyanolyan lelkesedéssel tudjak a gyerekek között lenni, mint fiatal koromban, ki kellett alakítanom tanítói egyéniségemet, ami nekem a játékosságot, mozgalmasságot, szabadságot, a közösséget jelenti. Ifjúként ismertem meg a drámát, a színjátszást, ezért hamar megtaláltam az utam. Az évek teltevel sikerült ellesnem a színjátszás fortélyait kollégáimtól: Fodor

---

<sup>1</sup> Az alfa generációba tartoznak a 2010 után születettek. Kapcsolatuk a digitális világgal igen korai életszakaszukra megy vissza. *(A szerk.)*

Misi bácsitól és Kis Tibitől, és gyakoroltam azt 27 éven keresztül a főtí Németh Kálmán Általános Iskolában, de egyre jobban éreztem, hogy többre van szüksége a gyerekeknek, mint egy szakkörre.

A Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskolában lehetőségem nyílt arra, hogy elképzeléseimet a tantárgyak integrálásával, a dráma módszereivel, új eszközök és elfeledett módszerek ötvöztetésével kidolgozhassem az alsó tagozat számára. Eszközként matematika órán a szorobánt használjuk, az elfeledett módszer az íráselemekből építkező dőlt betűs írástanítás.

Programom a „drámás osztályban” 5 évvel ezelőtt kezdődött. Az első évben a gyerekeknek iskola előkészítőt tartottam októbertől május végéig heti 1 órában. Képességeket fejlesztettem drámajátékokkal: figyelmet, emlékezetet, finommozgásokat, kommunikációt, ezek mellett a szociális és érzelmi kompetenciákat emelném ki.

Az első osztályban a dráma módszerére támaszkodva összeállítottam egy betűtanítási analógiát, ami a képességek fejlesztését célozta meg. Nagy élmény volt számunkra a játékosság, az auditív tartalom, a mozgalmasság az olvasás órákon.

Második osztályban a magyar nyelv és irodalom, a matematika, az etika és a dráma tantárgyat integrálva tanítottam drámás eszközökkel a magyar népmeséken keresztül. Kolléganőm a környezetismeret, a vizuális kultúra, a technika, az ének tantárgyak integrált tanításával csatlakozott a mesékhez.

Szeretném megosztani tapasztalataimat, hogy mások is ötleteket, bátorságot nyerjenek ebből a kezdeményezésből, mert nagyon sok munkát, de annál több élményt rejt magába ez a módszer. A megújulás mindennapi apró sikereket hordoz magával, késlelteti a kiégést. Sokat beszélünk az „élményalapú” oktatásról napjainkban, volt szerencsém ezzel a módszerrel is megismerkedni, de számomra és kollégáim számára ez csak egy hangzatos cím tartalom nélkül, ami nem szolgálja a gyerekeink fejlődését, a pedagógusok céljait.

Hogyan épül fel a drámás integrált módszer a Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskolában?

*Az első osztály az átmenet időszaka.* Ez is egy divatos fogalom ma, képzések, konferenciák szólnak erről a témáról. Nálunk ez úgy történt, hogy a szőnyegen ülve játszottunk egész évben. Összeállítottam egy betű- és írástanítási módszert, eszközökkel a dráma köré. A betűk hívóképein ábrák jelentek meg, a digitális bemutatón hangokkal fűszerezve, ezek az ábrák szolgálják a dramatikus tartalmakat, majd ezek a képek segítették a puzzle-k kirakását, amin aztán előbukkant a tanult betű. Gyufásdobozokból készült vonaton tanultunk összeolvasni, és drótoztunk betűket, számokat, íráselemeket, melyeket összecsisztatva máris megtanultunk írni. Ezek az eszközök motiválták őket az alkotásra, az első produktumok az általuk kártyákra rajzolt vicces betűk voltak, amelyeket ma is használunk a hangrend tanulásánál. Semmit nem értek volna ezek az ötletek, ha nem a mesék világában, a drámajátékokkal játsszuk az iskolásdit. Ezért nem ültünk a körbe rendezett padokban. Mert játszani csak a szőnyegen lehet. Összebújva sokkal könnyebben lehet olvasni, lehet halkán beszélni egymáshoz.

Hétfőn első órában, a drámaórán feldolgoztuk a hétre kiválasztott mesét. Első osztályban a magyar népmesékkal dolgoztunk, *második osztályban* a világirodalom meséiből válogattam számukra. Újabb kérdésekkel, tartalmakkal közösen fogalmaztunk meg problémákat, amelyeket a hét során próbáltunk a különböző tantárgyak kapcsán megválaszolni. A dráma nélkül ez lehetetlen lett volna! Ez lett a „kerettörténet”, ehhez fogalmaztunk meg a magyar, matematika, környezetismeret, etika, vizuális kultúra, technika tantárgyak tartalmát, a tantárgyi követelményeket, eszközöket, forrásokat.

A mesét a gyerekek fénymásolaton megkapták második osztálytól. Erre építettük a feladatokat, tevékenységeket. Két tankönyvet használtunk: az olvasókönyvet és a szorobános matematika könyvet. Az előbbit azért, mert nem volt elég időm és bátorságom, hogy átdolgozzam, és új tartalmakat alkalmazzak, az utóbbit azért, mert egy feladatgyűjteményre szükségünk volt. A szorobán könyv ugyanis egy feladatgyűjtemény, amely nem évfolyamokra íródott, hanem képességekre, könnyen szövegezhetőek a feladatok a mese tartalmának megfelelően. Az olvasókönyvben lévő versek és mesék 60% -át arra használtuk, hogy párhuzamot, ellenpontot építsünk a kerettörténetünkhöz, a maradék részt kiváltottuk ismeretterjesztő szövegekkel, versekkel, interaktív tartalommal. Így a meséről szólt a hét, mélyítve annak tartalmát.

A hétvégi drámaóra a hét összegzése volt. A történet alapján feltett kérdésekre próbáltunk válaszolni, és ekkor már tisztán kirajzolódtak a megalkotott kontextusban a jellemek. A környezet nem csak a történetben rajzolódott meg, hanem termünkben is. Installációk készültek, melyek kikerültek az osztály falára, a mennyezetre, azokkal a tanulási tartalmakkal, amelyeket a csoportok készítettek és a tananyaghoz kapcsolódtak: helyesírási útmutatók, matematikai algoritmusok, magatartást szabályzó feliratok.

A hetet záró drámaórát követte a délutáni színjátszó szakkör. Itt az volt a célom, hogy a történetet beemeljem a gyerekek saját életébe, a mese tanulságát kibontsam és élővé tegyem. Formákat és keretet adjak egy színpadi mű megszületéséhez. Ez volt a legnehezebb feladat, mert a gyerekek önállóan kezdtek el gondolkodni a történetben, képtelenség volt őket konkrétan irányítani, mindig előkerültek újabb kérdések, problémafelvetések. Nagyon sokszor éles viták alakultak ki köztük, hiszen a hét során el tudtak mélyülni a történet elágazásaiban és megtanultunk ítélet nélkül elfogadni. Igazi rendet, egyetértést csak a táborokban sikerült teremtenem, ahol a tanult meséktől kissé eltávolítottam őket, és így a történetek fontos tartalmi már összeköthetőek lettek. Az évi 2-3 tábor már nem arról szólt, hogy elmegyünk próbálni, hanem leginkább a közös gondolkodás helyszíne lett. Mivel a tábor 3-4 napja alatt a megismert történetek átgondolására, újrajátszására volt idő, ki tudtuk találni azt a gondolatot, amit a tanult mesék sugalmaztak az ő kicsi életük tükrében. Ezért úgy szerveztem a táborokat, hogy a reggeli felkeléskor már kerüljenek bele a mesébe, de az ebédnél se legyen meseszünet és álmra is a mese kísérelje őket. Nekem a dolgom az „ötleteltetés” volt. Az őket nem érintő kérdéseket elvetették, a fontos problémák felé kanyarodott játékuk.

Összegezve: a 2. osztály a drámás gondolkodás megalapozása, a konvenciók elsajátítása, a színjáték alapjainak megtanulása volt. A tanulás tanulása, a csoport, a kooperatív munkaszervezés alapján, természetes módon alakult ki bennük. De kiemelném, hogy soha nem alkalmaztam és nem is fogom használni a KIP, vagy DFHT órák szerepeit, mert azok olyan kötöttséget erőltetnek a gyerekekre, ami megakadályozza a társas kapcsolatok, a munkakapcsolatok, a közösségi kapcsolatok természetes kialakulását.

A tanulás szervezés tekintetében annyit sajátítottam el, hogy meg kellett tanulnom a feladattípusok rendszerezését, a feladatlap írást, a rugalmasságot. Nagyon nehéz, de csodálatos dolog a drámajátékokba csempészni a matematikai problémákat vagy a helyesírás szabályait, a feladatokat a mese kontextusában megoldani, ebben gondolkodtatni. Hihetetlen élmény eljutni oda, hogy a gyerekek saját megoldási mechanizmusukat, taktikájukat vagy munkamegosztásukat ismertessék egymással. Természetességgel osztották meg egymással azt a taktikát, amivel gyorsabban és pontosabban végezte el a csoportjuk a munkát. Felelőssé tette őket a tanulásban amikor például matematika órán feladatokat kellett keresniük az iskola épületének különböző pontjain, tisztelettel kellett megszólítani a nevelőket, észrevétlenül kellett közlekedni a folyosókon.

Azért nagy dolog ez, mert bizonyítottan gondolkodni tanulnak meg a tanítási órán, nem csak vevők és azonnali felejtők lettek valamiféle információáramlásban.

*Harmadik osztályban* a görög mítoszokat választottam kerettörténetnek. 34 történetet dolgoztunk fel. Azért választottam ezt a témát, mert a mítoszokban benne van a meseszerűség, de a jellemek itt már összetettebbek. A gyerekek a hét utolsó irodalom óráján kapták meg hétfői olvasmányuknak a következő hét történetének olvasását, és hétfőn az első órai drámaórán kezdtük a feldolgozást. Ez volt a kerettörténetünk, és a második osztályban elsajátított rendszer szerint a hét folyamán a tantárgyak integrálásával mélyítettük a történetet és sajátítottuk el az egyes tantárgyak tanulási tartalmait. Ez a rendszer kiszámítható, a szülők által követhető volt. Napi feladatlapokat készítettem az egyes tantárgyakhoz, melyek tudatosan építették fel a gyerekekben a konvenciókon keresztül a történet kontextusát. A tanulási tartalmak egyre közelebb kerültek a történeteken keresztül a mindennapi élethez, de még mindig a mesevilág határszélén élhették meg ezeket. Egyre mélyebb emberi vonatkozások, problémák, kérdések vetődtek fel a gyerekekben. Az időkeretek egyre szűkebbé váltak, mert elmélyültebben tudtunk gondolkodni a problémákon. A történetek színrevitelében egyre jobban sikerült a karakterek ábrázolása. A dráma mellett a báb is megjelent az előadásunkban. Ennek oka az volt, hogy a tantárgyi koncentráció miatt minden tárgyban, eldobott kacatban meglátták a gyerekek valamelyik istent, vagy annak környezetét, és ezekből építették fel. Hagytam kibontakozni ezt a világot bennük. Fantasztikus lények, királyok, istenek születtek, amelyek belekerültek a színdarabunkba is. Sajnos a karantén miatt megbomlott a munkánk, a közösség hiánya nagyon megviselte őket. Szeptemberben próbáltuk felújítani az előadást, de nem tudtuk. Elveszett az a lendület, az a világ, amit felépítettünk. Jobbnak láttam, ha továbblépünk. Az első félév munkája nem veszett el egészen, a digitális-online oktatás sikeres volt, hiszen megtanulták, hogy rendszerben gondolkozzanak. Nem váltak el egymástól a tantárgyak, hanem építették egymást továbbra is. Furcsa volt számukra, hogy nem egymást tanították, nem adták át egymásnak a tanulási stratégiákat, nem tudtak választani a megoldási algoritmusok között. De több idejük, lehetőségük maradt a kutakodásra, olvasásra. Állandó kapcsolatban maradtak egymással, a Discordon keresztül folyamatosan tartották a kapcsolatot. Érdekes volt számomra, hogy még a barkácsolásban is kitaláltak maguk számára feladatokat. A digitális oktatást átfordítottuk a kolléganőmmel projektalapú tanulásszervezésre: a heti feladatok összetettek, érdekesek – kutatómunkát, szabadságot biztosítottak számukra. A szülőkkel próbáltuk ezt az időszakot kihasználni, hogy a napirendjük egészséges módon alakulhasson ki. Ez megkönnyítette mindannyiunk munkáját.

*Negyedik osztályban* a közmondásokkal foglalkozunk. Oka az, hogy az írásbeliséget emelem ki ebben az évben, az eddig tanultak rendszerezését próbálom összefoglalni az új ismeretek köré. A heti kerettörténetet felváltja a hét közmondása. Ezeket ők gyűjtötték össze, még a tavalyi év végén, ebből írtam meg az éves tanmeneteket. Hétfőn az első órában, a drámaórán találkoznak a közmondással. Értelmezzük azt drámajátékokkal, majd csoportonként dolgozzák fel egy-egy mese megírásával. Minden csoportnak más segítséget adok: hangeffektek, képek emberekről és helyszínekről, 3-4 tárgy, tulajdonság kártyák. Mindig más eszközt kapnak, hogy változatosak legyenek a hetek, és ők is ráérezzenek, hogy melyik eszköz áll hozzájuk közel. Hétfőn a második órában – fogalmazás óra – elkészülnek a történetek vázai. Ötletet egymástól merítenek a csoporttagok, de a végleges tartalmukban mégis nagyon különböznek az írásművek. Vannak gyerekek, akik több történetet is megírnak önszorgalomból, mert elragadtatja őket a közmondás vagy a kitalált meseváz. A következő hétre kell elkészülnie az egyéni munkáknak. Az elkészült,

kijavított történeteket átírják egy könyvecskébe, ez lesz az „első mesekönyvük”, amit szüleiknek adnak át év végén. A nehézség abban rejlik, hogy a következő órákon már szükség van a kitalált történetre, hiszen ez adja a kontextusát a matematika és nyelvtan órának, vagy éppen a környezetismeretnek. Ezért a csoportoknak „elő kell rukkolniuk” a lényeges motívumokkal, ki kell találniuk a szereplőket, helyszíneket, konfliktusokat, és szóban fel kell tudniuk vázolni azt társaik számára. Kezdetben nehezen indult el ez a koncentrált munka, de ma már kihívás ez számukra és számomra is. Az említett konfliktust a közmondás köré építjük, ez ad némi segítséget nekem is a tervezésnél. Hogy melyik történet válik a hét történetévé, az természetes módon válik el. Szeretik és értik a humort, vágnak a csodákra, de szeretik az elmélyült gondolatokat is.

Heti feladatlapot állítottam össze a tanmenetemhez csatolva, amely tartalmazza azt a tananyagot, amit a hét során el kell sajátítanunk. Nagyon sok forrásanyag található a feladatlapon, ami matematikai, nyelvi, környezetismereti, művészeti tartalommal rendelkezik. Ezt hétfőn minden gyerek megkapja. Így már csak két feladatunk marad: drámás tartalommal megtölteni és a megalkotott történetekhez kapcsolni a tanulási tartalmakat. Nagyon érdekes munka, mert sok elágazást rejt magába mindannyiunk számára. Tankönyvet már nem használunk, mert az összeállított feladatlap mindig új kérdéseket vet fel. Matematikából ezért kellett előre vennünk az átlagszámítást és a törteket, mert a munkánk, a történetünk ezt követelte. Mindig sikerül a problémából kiindulnunk, és válaszokat keresve érintenünk a Nat által előírt követelményeket. A hiányzó gyerekek könnyen csatlakoznak otthon is a munkához, mert a feladatlap eljut hozzájuk, a szüleik pontosan látják mi a heti feladat.

A hét felépítése megegyezik az előző évekével. Az utolsó magyar órán hozok egy meglepetés mesét a csoportoknak. Ezek a mesék a közmondásokhoz kapcsolódó tanmesék. Ekkor tekintünk vissza a hét során felállított értékrendünkre, és vizsgáljuk azt felül. Majd következik a hétvégi házi feladat befejezése, a hét közben tanultak összefoglalása, azaz a mese végleges formájának és tartalmának megírása.

Az utolsó napon tartom a színjátszó szakkört. Sajnos erről még nem tudok érdemben írni, mert az egészségügyi rendeletek miatt táborozni nem tudtunk (és a jelen beszámoló írásakor még csak november van). Az biztos, hogy a tanmesék és az általuk írt történetek együttesen fogják alkotni az előadásunkat, de a fő gondolat, ami összeköti azokat, még nem született meg.

Így dolgozik a 4. a osztály a Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskolában. Nagyon hálás vagyok, hogy bizalmat és szabadságot kaptam ebben az intézményben ahhoz, hogy a kezdő tanítók lelkesedésével tudjak nap mint nap visszatérni ide. Köszönöm kollégáim szeretetét, dicsérető szavait, amelyekkel a gyerekeimet, az osztályközösséget illetik!



**MEGJEGYZÉS:** Kovács Éva tanulmányának mellékleteit, az Aranygyapjú történetéhez kapcsolódó foglalkozásvázlatait lapszámunk 28-40. oldalán találhatják meg olvasóink.



## To Be projekt

– Vagyunk, jól vagyunk, élünk, túlélünk?

Jozifek Zsófia

2020. január 3-8. között több mint húsz, a drámapedagógiában, illetve a színházi nevelésben jártas szakember, tanár, oktatóval, illetve a tanulás segítségével foglalkozó munkatárs közös tréningen vett részt Budapesten, a Nyitott Kör szervezésében. Beszámoló és értékelés közel egy olyan év távlatából, melynek során a nemzetközi képzések és események hasonló formában már nem voltak lehetségesek.

**To Be or not to be well?**<sup>2</sup> című nemzetközi projektünk keretében az iskola különböző szereplőinek jóllétét vizsgáljuk, elsősorban a drámapedagógia és a színházi nevelés módszereinek segítségével, a birminghami Big Brum színházi nevelési társulattal, a brnoi Labyrinth (a Lužanky Leisure Center egyik részlege) drámapedagógiai csoporttal és a varsói Stop Klatka drámapedagógiai műhellyel szoros együttműködésben.

A partnerséggel 2019 őszén kezdtük meg a közös munkát, és az első élő találkozás alkalmával arra a számunkra fontos következtetésre jutottunk, hogy a projekt egésze során három alapelv mentén szeretnénk együtt dolgozni: *Socially, collaboratively and creatively*, vagyis *együttműködve, kreatívan és csoportban*. Az első praktikus lépés efelé a *Steering group*, vagyis a kormányzó csoport megalakítása volt a projekten belül, amelyben minden partner részéről egy-két fő vesz részt. A *Steering group* feladata volt a tréning előkészítése azzal a céllal, hogy a résztvevők egy biztonságos környezetben találkozzanak egymással és a *Displaced teacher*, vagyis a *Kilakoltatott tanár* koncepcióját járják körbe.

A közös képzés során arra törekedtünk, hogy megismerjük és mélyebben megértsük a tanárok jelenlegi helyzetét az iskolában és a társadalomban, az őket befolyásoló körülményeket és cselekvési lehetőségeiket a saját és a partnerek kontextusaiban, ezáltal nemzetközi kitekintést is nyerve. Mindezt tettük azzal a szándékkal, hogy a tréninget követő egy év során a helyi igényekre, de a globális kontextus figyelembevételével tervezzünk egy olyan programsorozatot, amely az iskola mint szervezet jóllétét támogatja és a tanárok, iskolai munkatársak mélységi bevonását valósítja meg. A tréning különlegességét az adta, hogy a tartalom fokozatosan épült fel az öt nap során, a *Steering group* aktív és reflektív közreműködésével, a résztvevők válasza-ira és szükségleteire reagálva.

Az első napokban különböző ingerek, vagyis *Stimulus*ok mentén hoztuk mozgásba gondolatainkat és érzéseinket az oktatás és a tanárok állapota, helyzete kapcsán. Behatóan foglalkoztunk azzal a kérdéskörrel, dichotómiával, hogy **mit jelent a mai világban túlélni és élni**, és mindez hogyan határozza meg a tanárok mindennapjait. Állóképeken és ezek elemzéseit segítő gyakorlatokon keresztül a résztvevők betekintést nyerhettek abba, hogy az egyes országokban milyen problémákkal, kérdésekkel, kihívásokkal küzdenek a pedagógusok, és ez milyen módon befolyásolja saját és diákjaik jóllétét. Teret és időt teremtettünk a közös reflexióra azzal kapcsolatban, hogy a bemutatott képek, pillanatok és jelentésük milyen hatást fejtenek ki a tanulás és az iskolában eltöltött idő minőségére. A túlélés meghatározó volt ezeken a képeken, és a megélt pillanatok hiányával együtt mint általános problémák rajzolódtak ki az alkotó-nézők számára. A résztvevők mindezek alapján ahhoz az állításhoz jutottak el, hogy a „*Kilakoltatott tanár*”

<sup>2</sup> <https://nyitottkor.hu/tobe/>

*nem érzi magát otthon a világban, a saját otthonában, az iskolában és a testében.* A tréning második részének napjait egy interaktív és performatív kiállítás létrehozásával töltöttük. A kiállítás a megfogalmazott állítás (és számos kérdés) kibontását, illetve reakcióink és reflexióink plasztikus megjelenítését adta. Értelmezésünk és érzéseink is fontos szerepet játszottak az alkotásokban. Arra törekedtünk, hogy a művészeti formában történő fogalmazáson keresztül szubjektív képet mutassunk a témáról, ami ezzel együtt kollektív tapasztalattá sűrűsödik és teret ad a párbeszédre, inspirálja a cselekvést.

A kiállításra, amely a záró estére nyerte el végleges formáját, meghívtuk hazai kollégáinkat, barátainkat, hogy velük is megvitassuk az iskolai oktatás/nevelés kihívásait, és hogy megosszák tapasztalataikat, véleményüket. A vidám, inspirált hangulatban telt napok alatt még nem gondoltunk arra, hogy a projekt során hosszú időre megszűnik az élő találkozás lehetősége, és hogy a jóllét, az élet és a túlélés kérdéskörei ilyen mértékben újraértelmeződnek az elkövetkező hónapokban, a tanárokat érintő kihívások pedig eszkalálódnak és új térbe helyeződnek...

Résztevőink így reflektáltak a tréning végén a lezajlott folyamatra: videó – résztvevői reflexiók az alábbi internetes címen:

[https://www.youtube.com/watch?v=GzGWZnX8GAc&feature=emb\\_title&ab\\_channel=NyitottK%C3%B6rTE](https://www.youtube.com/watch?v=GzGWZnX8GAc&feature=emb_title&ab_channel=NyitottK%C3%B6rTE)

*(A projektre visszatérünk, a szervezők ígérete szerint a beszámoló folytatása várható.)*

## Az ODE történetének tendenciái tíz elnök szubjektív nézőpontjából

Fekete Anikó

1989. november 2-án jött létre az Országos Diákszínjátszó Egyesület,<sup>3</sup> melyet a Fővárosi Bíróság az 500-as sorszám alatt jegyzett be.

Az ODE létrehozásában tevékenyen részt vállalók – például az alakuló ülést megszervezők, az alapszabály tervezetét előkészítők – közül az alapítótagek közt szerepelt Breyer Zoltán, Illés Klára és Kaposi László.

**Az egyesület eddigi elnökei:**

<b>1989-1992</b>	Kaposi László
<b>1992-1994</b>	Illés Klára
<b>1994-1998</b>	Keresztúri József
<b>1998-2002</b>	Vidovszky György
<b>2002-2004</b>	Gyombolai Gábor
<b>2004-2012</b>	Golden Dániel Larikó
<b>2012-2013</b>	Hajós Zsuzsa
<b>2013-2014</b>	Farkas Atilla
<b>2014-2017</b>	Sárosi Gábor
<b>2017-</b>	Tóth Zoltán

<sup>3</sup> Rövidítése: ODE

2019 novemberében az ODE vezetősége a szervezet 30. születésnapja alkalmából megrendezte az ODE Gála nevezetű eseményt – erre időzítette az egyesület a Jászay Tamás<sup>4</sup> által az egykori ODE vezetőkkel folytatott beszélgetések alapján létrehozott interjúkötet bemutatóját: a kiadvány az *ODE 30 – a hazai diákszínház harminc éve* címet kapta.<sup>5</sup>

A jubileumi időszakban mi más tehetnénk, próbálunk összegezni. Ez a könyv is erre hivatott: az egykori elnökök gondolatain keresztül foglalkozik az egyesület harminc évének örömeivel, problémáival, fejlődési útjaival. A történelmi pontosságot nem kérhetjük számon az emlékezés perceiben, noha mindenki törekedett rá, mégis tudjuk, hogy az idő sokszor a markáns nézőpontokra is hatással lehet, így a visszagondolás pillanatai halványulhatnak.

„Tisztaban voltunk vele, hogy ennek a történetnek nem minden lapja fényes, de vallottuk, hogy a csak a szépre emlékező tisztelgés legalább annyira tét nélküli lenne, mint amennyire fölösleges a múltbeli sebek feltétele.” – így fogalmaz Jászay Tamás, a könyv előszavában.

A következőkben a kötetben található interjúk alapján szeretném összefoglalni az elnökök által hangsúlyozott témaköröket, ezen belül a szervezeti, szakmai problémákat, ezt követően pedig a szubjektív vezetői gondolatokon keresztül megvizsgálni az ODE működésében fellelhető összefüggéseket.

Nem titok, hogy jelen összefoglaló szerzője is 20 éve érintett a diákszínházban, 2013 óta pedig az egyesület életében elnökségi tagként vesz részt. Bár ő is objektivitásra törekszik, időnként mégis közbeszólhat személyes érintettsége. Igyekszik ennek árnyékát is elkerülni.

Remélem, az alábbi áttekintést követően az olvasó motivációt nyer az *ODE 30 – a hazai diákszínház harminc éve* könyv alaposabb tanulmányozására, s az ODE-ről és a diákszínházról való gondolkodásra is.

### *Egy hajóban utaztunk, ahol senki se akarta kitépni a kormányt a másik kezéből*

Kaposi László,<sup>6</sup> az ODE egykori alapítója, elnöke is volt. Az egyesület létrejötte előtti időszakban már számos fesztivál szervezését tudhatta maga mögött. A változásba vetett hittel hozták létre Illés Klárával<sup>7</sup> és Breyer Zoltánnal<sup>8</sup> az Országos Diákszínház Egyesületet, hogy ne csupán két évente, hanem évi rendszerességgel tudjanak bemutatkozni a diákszínház csoportok, s nem utolsósorban találkozási pontot biztosítsanak a csapatok számára, építve ezzel a korábbi hagyományokra. Persze ennek a születésnek a pályázattal rendszer átalakításához, megszűnéséhez is köze volt. Akkortájt kiváltképp sok művészeti szervezet jött létre, s több szakember is aktivizálni szeretne volna magát, erős tettvágy jellemezte ezt a közeget. A Magyar Drámapedagógiai Társaság<sup>9</sup> szervezeti működése alapként szolgált az ODE elindításához.

Az ODE születésével egy időben a módszertani képzésekre való igény is felmerült: egy közös platform létrehozása, ahol segítséget kaphatnak a diákszínház-rendezők, csoportvezetők pedagógiai, művészeti problémáik megvitatására, a továbblépés, fejlődés lehetőségeit szem előtt tartva. Így történhetett az is, hogy a találkozókön pezsgő szakmai beszélgetések zajlottak a diákok jelenlétével és bevonásával, mindenki érdeklődött, noha nem volt kötelező a megjelenés.

A korszak diákszínházi előadásait tekintve látható, hogy a *szerkesztett játék* szerepe az 1990-es években – a korábbiakhoz képest is – csökkent; egyre több *életjáték* készült, melyekben a diákok az előadás

<sup>4</sup> Kritikus, a *Revizor Online* főszerkesztője.

<sup>5</sup> *ODE 30 – a hazai diákszínház harminc éve*. Az interjúkat készítette Jászay Tamás. Színház- és Filmművészeti Egyetem, Budapest, 2019. Megjelent a *Módszertani Füzetek* sorozat 6. kiadványaként. Sorozatszerkesztő Golden Dániel

<sup>6</sup> Az ODE alakulásakor a Gödöllői Művelődési Központ népművelője; rendező, drámatanár.

<sup>7</sup> Az ODE alakulásakor a Budapesti Diákszínház Bázis és a Pincészínház munkatársa; a későbbiekben is kulturális területen dolgozott a IX. kerületben és a fővárosnál.

<sup>8</sup> Az ODE alakulásakor az Almássy Téri Szabadidőközpont népművelője volt. Színész, szinkronszínész, gyártásvezető (1963-2009).

<sup>9</sup> Rövidítése: MDPT

témájában személyesen érintettek lehettek; a *drámai és dramatizált szövegek* pedig továbbra is hangsúlyosan jelen voltak a találkozókön.

Az interjúból az is kiderül, hogy egy adott műhely/helyszín diákszínjátszását Kaposi László szerint ebben az időszakban a diákszínjátszó csoportvezető-rendező személye határozta meg. Kiemelkedő műhelyekként említésre kerülnek a Debrecenben, Gödöllőn, Pesten Sopronban, Szentesen működő diákszínházi közegek, ekkortájt a drámatagozatok még nem voltak olyan nagy mértékben jelen a találkozókön, mint manapság.

A választmányi működés jellegzetességére kitérve: a feladatok szétosztása adott volt, hiszen a vezetőségi tagok közül senki sem főállásban intézte az egyesület ügyeit.

A diákszínjátszó csoportok létezésének különbözőségére már ebben az időszakban is fény derült, a beszélgetés során Kaposi László úgy fogalmaz, hogy *műkedvelők* és *amatőrök* jelentek meg a fesztiválokön. A *műkedvelők* alapvetően a színházi formanyelvvel, a dramatikus szöveggel és az előadás által kínált problémával ismerkedtek, különösebb esztétikai vagy színházi koncepció hangsúlyozása nélkül. Ehhez képest az *amatőrök* színházi előadásában az átadni kívánt gondolat markánsabban jelent meg, színházesztétikai és rendezői elgondolásokat szem előtt tartva, már-már kőszínházi működést tükrözve működtek – az éves előadásszámban is.

A zsűri szempontjából olyan – a professzionális színházi környezetből érkező – szakembereket hívtak a találkozókra (pl. Nánay István,<sup>10</sup> Ascher Tamás<sup>11</sup>), akikkel bizony lehetett vitatkozni az értékelések során, s akik komolyan elmondták a látottakról alkotott szakmai véleményüket.

A szülői hozzáállásról az interjúban – az eltiltáson túl – kevés szó esett. Az iskolák ellenállása markánsabban került elő, hiszen a színjátszó, vagyis a deviáns, kreatív, lelkesedő diákok jelenléte az iskolában már Csokonai idejében is túlságosan kirívónak bizonyult – noha a fellépések tekintetében mégis csak sikereket hozó személyek ők. Nem lehetett ez másként az 1990-es években sem. Érdeemes figyelembe venni azokat az azóta művészeti pályán elhelyezkedő hírességeket, akik szintén diákszínjátszók voltak, s akik azóta is sokat tesznek a magyar kultúra továbbörökítéséért.

Az egyesület elnöki pozíciójának átadása azért vált szükségessé, mert választani kellett az ODE vezetése mellett egymásra tornyosuló sok szakmai tevékenység közül, de Kaposi László úgy véli, jó kezekben hagyta a szervezet továbbéltetését. Vágyképe a jövőre nézve: egy módszertani intézmény létrehozása.

### *Hagyományok nélkül kezdtünk el hagyományokat teremteni*

Illés Klára, az ODE második elnökéként a lehetőségek teremtését – a diákszínjátszók számára – fontosnak tartotta, ezért komolyan vette a választmány és az egyesület életét aktívan segítőköt, hiszen ebben az összefogásban látta az igazi erőt. Sőt, rendkívül büszke rá, hogy kiemelten segíthette a diákszínjátszók közül elő-előtűnő diákválasztmányt is: Trencsényi Juditot,<sup>12</sup> Szeszák Szilviát,<sup>13</sup> Hajós Zsuzsát.<sup>14</sup> Úgy képzelné el a diákszínjátszást egy ideális világban, ahol a diákok aktivizálják magukat és nem a csoportvezetők generálják a folyamatokat.

Úgy tűnik, hogy ez a korszak pénzügyi szempontból biztonságosan telt az ODE életében, így arra is lehetett keretet fordítani, hogy a fesztiválok zsűrijébe továbbra is olyan kőszínházi kiválóságokat hívjanak, mint pl. Nánay István, Sándor L. István,<sup>15</sup> Tóth Miklós,<sup>16</sup> Bocsárdi László.<sup>17</sup>

<sup>10</sup> Színikritikus

<sup>11</sup> Rendező

<sup>12</sup> Trencsényi Judit: Az Országos Diákszínjátszó Egyesület története (1989-1998), in Drámapedagógiai Magazin 2002.1. szám

<sup>13</sup> Gyermekszínjátszó-rendező, drámapedagógus

<sup>14</sup> Egykori diákszínjátszó, rendező, színész-drámatanár, író

<sup>15</sup> Színikritikus

<sup>16</sup> Egykori diákszínjátszó-rendező, rendező

<sup>17</sup> Rendező

A csoportok esetenként nemcsak elismerő okleveleket vihettek haza, de pénzjutalomban is részesülhettek.

A műfaji sokszínűség továbbra is jellemezte ezt az időszakot: a nyitottság és a szabadság fogalmak még mindig foglalkoztatták a csoportokat, a színházesztétikai és koncepcionális kérdések ugyancsak kettőséget jelentettek. A zsűriben Nánay István mellett pl. Keleti István<sup>18</sup> is remekelt, akiknek a véleményét fontosnak tartották a csoportok és igényelték a kritikát. Tétje volt a találkozók, Illés Klára is versenyként említi a fesztiválokat.

Ebből a beszélgetésből az is kiderül, hogy vélhetően mi az ODE mindenkori elnökének feladata: adminisztráció, pályázatírás, csapatösszefogás. Országos találkozók mellett nemzetközi fesztivált is szervezett az egyesület, ahova a határon túli magyarok is eljuthattak, miközben a táboroztatás is a tevékenységi körhöz tartozott. Videódokumentáció készíttetése alapvető volt.

A képzések szervezése, így a professzionális színház és a diákszínház „összehangolását” Illés Klára célként tűzte ki maga elé, ahogy hangsúlyozta, tudatosítani szeretne volna, ha valaki tényleg erre a pályára készül, milyen utat szükséges bejárnia. Csizmadia Tibor<sup>19</sup> és Ascher Tamás is tartott kurzusokat. Az erős pedagógiai, nevelési céllal feltöltött pár év elégedettséggel töltötte el az egykori elnököt, nyugalommal és örömmel adta át a vezetést a következő vezetőnek.

### *A színházzal falakat lehet bontani*

Keresztúri József<sup>20</sup> volt az ODE harmadik elnöke. Ebben az évben már mocorogtak a drámatagozatok, ő maga is a budapesti Vörösmarty Mihály Gimnáziumban tevékenykedett akkortájt. Az intézmény hátteret biztosíthatott a szervezet számára. Az egyesület tevékenységi körében már az átörökítés kifejezést használja, hiszen átvette a táboroztatást, a *Diákszínház*<sup>21</sup> elnevezésű diákújságot, valamint a felmenő rendszerű fesztiválok lebonyolításával járó feladatokat.

Az anyagi juttatások megszerzése egyre nehezebbé vált, a pályázati rendszer szinte kiszámíthatatlan volt. Szó szerint menteni kellett a menthetőt. Az elnök feladatai továbbra is a pályázatírás és hangsúlyozottan az ODE vezetése társadalmi tevékenységként, fáradó, nehezedő lendülettel. Itt már a csoportok fesztiválokra történő eljutása is kérdésessé vált.

Am erényként megjelent, hogy a regionális találkozók helyszínein profi szervezők működtették a már kialakult fesztiválrendszert. Az előző időszakból már kiemelt képzések és tréningek korszaka sokat lendített a szakmai nívón. Ugyanakkor a korábban is említett *műkedvelők* és *amatőrök* közti ellentét csúcsosodni látszik. Feltűnik mindez azért is, mert a beszélgetésből kiderült, hogy a zsűrivélemények ekkortájt egyes esetekben sértődésre adtak okot, a szakmai értékelés témaköre innentől vált érzékeny területté. Ezt a feszültséget némiképp feloldhatta, hogy két fesztivált szerveztek, egyet a művészeti iskolásoknak és egyet a nem művészetesek számára, s az országos rendezvényen sokkal több csapat képviselhetette magát (20 helyett 40 csoport is megjelenhetett). Az előadások műfaját tekintve továbbra is meghatározó a *dramatikus szövegek* színpadra állítása, a diákok életére reagáló *életjátékok* megmutatása, hiszen mi másról beszélne legheitelesebben a színjátszók, mint magukról – merült fel ez a Novák Eszter<sup>22</sup> által preferált gondolat is. Továbbra is fókuszban állt a kőszínházi szakemberek bevonása a diákszínházba. Az improvizációkból épülő előadások ekkortájt kezdtek nagyobb figyelmet kapni.

Keresztúri József meghatározó műhelyként említi Szentest, Debrecent, a budapesti Vörösmarty Mihály Gimnáziumot, Sopront, a váci Madách Gimnáziumot, a budapesti Pesti Barnabás Élelmiszeripari Szak középiskolát és Dombóvárt.

<sup>18</sup> Rendező

<sup>19</sup> Rendező

<sup>20</sup> Egykori diákszínház, diákszínház-rendező, a Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakgimnázium volt igazgatója

<sup>21</sup> Pár számot megélt kiadvány, melyet a tagság írt és olvasott.

<sup>22</sup> Rendező

A diákokból felnövekvő következő diákszínjátszó-rendező generáció egyre erőteljesebben jelenik meg, a kőszínházakba, művészeti egyetemekre egyre több olyan fiatal kerül, akik egykor diákszínjátszókként kezdtek. A közvélemény számára ellenben újra és újra be kellett bizonyítani, hogy a diákszínjátszásnak van létjogosultsága ebben a korszakban is.

Keresztúri József is fontosnak tartja az utánpótlásnevelést és a jólszervezettséget, s a diákszínjátszást kötelező tárgyként vezetné be az iskolákban.

### *Értelmet kapott az a szó, hogy pedagógia*

Vidovszky György,<sup>23</sup> az ODE negyedik elnökeként a nemzetközi kapcsolatokat kiemelten kezelte vezetése során. Az interjúban hangsúlyozza, hogy az ODE elnök feladata csak látszólag pompás tevékenységek sora, valójában ez rengeteg társadalmi munkát jelent. Megfigyelte, hogy a folyamat során az egyesület életét segítő „háttérmunkások” személye mindig változik, élethelyzetüktől függően segítik a szervezetet, s kisvártatva átadják a munkát utódjaiknak.

A feladat ebben az időszakban is főként a fesztiválok megszervezése volt, az egyesület lehetőségeihez képest a szervezetfejlesztés, valamint a *Diákszínház* hírlevél éltetése. Még reggeli beszélgetős műsorban is helyet kapott a diákszínjátszás propagálása, hogy minél több emberhez eljusson, újra és újra magyarázva, hogy mit jelent az a szó, diákszínjátszás. Ilyen tévéműsorok voltak a *Gubancok*<sup>24</sup> vagy a *Szóba-zár*,<sup>25</sup> továbbá a *Pesti Estben* is lehetett cikkezni a diákszínjátszásról. Tehát az ODE önmagáról nem csupán a tagság irányába, hanem a világ számára is kommunikált.

A beszélgetés során fény derült arra, hogy ezekben az években még mindig fontos, hogy a zsűriben neves színházi szakemberek helyezkedjenek el: Fodor Tamás,<sup>26</sup> ifj. Bagossy László,<sup>27</sup> Lukáts Andor,<sup>28</sup> Csányi János<sup>29</sup> és Lengyel Pál<sup>30</sup> neve merült fel. Meghatározó lehetett, hogy elismert szaktekintélyek beszéltek diákszínjátszó munkáiról, professzionális és sokszor kegyetlenül őszinte elemzésekbe fogtak. Ez a feszültség esetenként komoly kellemetlenségeket szült az érzékeny lelkű csoportvezetőkben. A versenyjellegét próbálta a vezetőség enyhíteni, mégsem született erről konszenzus, még a díjazás elvetése is felmerült. A diákok örülnek, ha jutalmazták munkájukat, és természetesen nagyon el tudnak keseredni, ha a fontosabb okleveleket más csoportok kapják. Mindez a csoportvezető-rendezők munkáját is nehezítette.

Ekkor a művészeti és nem művészeti kategóriák ugyanúgy megmaradtak, tovább élesítve a két csoportosulás közti szakadékot. Ezekben az években az ODE rendezvényein az egyetemista színjátszás is kicsit összemósódott a diákszínjátszással.

Elmondható, hogy a fesztiválok támogatása pozitív helyzetbe került az állam által, így viszonylag könnyen lehetett forráshoz jutni. Új igényként merült fel a találkozók megfelelő helyszínének kiválasztása, a színházi körülmények megteremtése. Csurgó ilyen szempontból már biztos pontnak minősült.

Az előző elnökség idején az EDERED-del<sup>31</sup> már felvette a kapcsolatot az ODE, Vidovszky György vezetésének idején pedig mindez kiteljesedni látszott.<sup>32</sup> Az első ilyen jellegű, hazai szervezésű európai

<sup>23</sup> Rendező, drámapedagógus

<sup>24</sup> Gubancok (csintalan nyelv-csín-tan): 15 részből álló kommunikációval, nyelvhelyességgel, nyelvhasználattal foglalkozó tévéműsor Keresztúri József vezetésével.

<sup>25</sup> A Duna Televízió műsora 1997-98-ban.

<sup>26</sup> Rendező

<sup>27</sup> Rendező

<sup>28</sup> Színész, rendező

<sup>29</sup> Színész, rendező

<sup>30</sup> Rendező

<sup>31</sup> EDERED (European Drama Encounters) – nemzetközi nonprofit szervezet, amely gyerekekkel és fiatalokkal folytat interkulturális tevékenységet. Alapítói közt volt Josef Hollos, magyar származású osztrák drámatanár (aki megalakulásától fogva a Magyar Drámapedagógiai Társaság tiszteletbeli elnöke).

<sup>32</sup> Büszkén mesélte azt is, hogy egy írországi EDERED-en ismerte meg feleségét.

találkozó is megrendezésre került, kisebb-nagyobb zökkenőkkel, de ezáltal a nemzetközi köztudatba is bekerült a magyar diákszínház híre.

Úgy tűnik, az egyesület megérett rá, hogy rajta keresztül a diákszínház fogalmát tudatosan kezdjék boncolgatni, arról a különbségről értekezni, miben hasonlít/különbözik a kőszínháztól: kísérletező, sokszor szemtelenül merész.

### *Az iskola feladatát végezzük el kicsiben*

Gyombolai Gábor<sup>33</sup> idején az „odézás” már fogalommá vált. Ő volt az ODE ötödik elnöke. Ebben az időszakban a fesztiválok fejlesztése előtérbe került, fontos szempont volt, hogy miként lehet tartalmas programot ajánlani ennek a közegnek. Így az előadások mellett koncerteket, improvizációs programokat/versenyeket szerveztek vagy épp a produkciók közt hosszabb szünetek tartottak a spontán beszélgetések kialakulásáért. Egyre tudatosabb formát öltött ez a terület is, s végre verbalizáltak egy régi problémát: versenyről beszélünk vagy művészeti találkozóról. Az akkori választmány célja még mindig az volt, hogy a fesztivál versenyjellegét csökkentse. Az előző konfliktusból is adódott egy újabb nehézség felfedezése, miszerint a csoportok motivációját is életben kell tartani, ezáltal a régiókat is szükséges erősíteni. Egy-egy csapat az országos rendezvényeken az élményszerzés mellett rengeteget tanult, mely a következő évekre pl. a csoportkohézió szempontjából is meghatározó lehetett. Így próbáltak arányosítani a továbbjutó csapatok mennyiségében. A fesztiválok csurgói bázisa ekkor került át Dombóvárra. Míg előtte kevesebb zökkenővel lehetett pénzhez jutni, Gyombolai Gábor elmondja, hogy abban a korszakban elzárták a pénzcseppeket, nem volt automatikus, hogy a diákszínházat támogadják.

A korábbi hagyomány kicsit elhalványult, de most újra elkezdtek szervezni az ODE-tábort, ahol már a diákszínházról „felnőtt” szakemberek tartottak foglalkozásokat, köztük Hajós Zsuzsa és Perényi Balázs<sup>34</sup> is.

Az ODE egyik nehéz korszaka volt ez, hiszen a korábban alulról jövő kezdeményezésekből kialakultak a hagyományok, melyekbe az újabb generációk belecsöppentek, így az a fajta „mi-tudat”, ami korábban az egyesületet jellemezte, emlék maradt csupán. A tagsági aktivitás csökkenni látszott, miközben olyan diákszínház-tervezők nevei kerülnek elő ebben az interjúban, akik azóta is ennek a szakmának jeles képviselői: Vidovszky György, Perényi Balázs, Sereglei András,<sup>35</sup> Lukács László,<sup>36</sup> Egervári György,<sup>37</sup> Keserű Imre,<sup>38</sup> Dózsa Erzsébet,<sup>39</sup> Szebeni Zoltán,<sup>40</sup> Szurmik Zoltán,<sup>41</sup> Matos Ibolya.<sup>42</sup>

A diákszínház definíciója tovább formálódik: *értelmi, érzelmi életre nevelő tevékenység*, a személyiségfejlesztés továbbra is célja, s egy megjelenési formája, hogy esztétikai minőséget is képvisel. Gyombolai Gábor tehát a pedagógiai szempontokat helyezte előtérbe, bízva az autonóm emberek közösségében.

### *Folyamatosan újra fel kellett fedezni a körülöttünk lévő világot*

Golden Dániel az ODE hatodik elnöke volt, elődeihez képest az eddigi leghosszabban – hat évig – betöltve ezt a pozíciót. Nagyon komoly elképzelései voltak, miután átvette a vezetést Gyombolai Gábortól és Teledgy Balázstól: nagyon tudatosan a konkrét szervezetfejlesztést tűzte ki céljául, preferálva a munkamegosztást.

<sup>33</sup> Egykori diákszínház-tervező, rendező, színész-drámatanár, drámapedagógus

<sup>34</sup> Egykori diákszínház-tervező, rendező, drámapedagógus

<sup>35</sup> Egykori diákszínház-tervező, rendező, színész-drámatanár, drámapedagógus

<sup>36</sup> Drámapedagógus, rendező

<sup>37</sup> Egykori diákszínház-tervező, diákszínház-tervező, dráma- és színházpedagógus

<sup>38</sup> Egykor Paál Istvánnál volt egyetemi színjátkozó, rendező, drámapedagógus

<sup>39</sup> Egykor Paál Istvánnál volt egyetemi színjátkozó, drámapedagógus

<sup>40</sup> Egykori diákszínház-tervező, diákszínház-tervező

<sup>41</sup> Diákszínház-tervező, drámapedagógus, a Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakgimnázium intézményvezetője

<sup>42</sup> Egykori diákszínház-tervező, diákszínház-tervező, drámapedagógus

Az akkori választmányra maradt fesztiválhagyományból nehéz volt kitörni, kiváltképp abból a sűrű időszakból, amit a fesztiválszervezés, lebonyolítás és utómunka jelentett. Ez hosszútávon a humánerőforrást is amortizálja.

Maga a szervezet irányításának átvételét is a tudatosság övezte, ahogy a vezetés továbbadása is (Hajós Zsuzsa számára) a folytonosságot, utánpótlás nevelést jelentette. A tudásátadás is hangsúlyos volt Golden Dánielnek és később, mint felügyelőbizottsági tag még hat évig nyomon követte és segítette az ODE munkáját.

A problémák ismét egy kicsit másként jelentkeztek, hiszen a változó tagság nem a biztos bázist, az állandóságot jelentette, valamint a szponzorokat sem lehetett megtalálni, mert az ODE nem tudott „látványos kirakatot” felmutatni.

Bizony, eljött az idő, amikor a jócskán felgyülemelő adminisztrációs ügyeket rendbe kellett tenni, mert a pályázati forrásoknak mindez előfeltétele volt, kiderült, hogy ez még mindig az elnökre mért feladatok egyike. A tagság inaktivitása ebben az időszakban is látszik. Ekkor már „szigetekről” beszélhetünk, műhelyekről, meghatározó helyszínekről és diákszínházi szakemberekről.

Fontos előrelépésnek tekinthető, hogy sikerült megteremteni egy félállásnyi pozíciót azért, hogy az ODE ügyeiért dolgozók közül legalább egy ember anyagilag is megbecsült lehessen. A feladatkörök létrehozása és a hozzárendelt felelősök segítettek abban, hogy a munkamegosztás és a feladatellátás gördülékenyebben menjen. A régiós aktivitás ellenben nagyon kiegyenlítetlennek bizonyult, ami a későbbiekre nézve se volt túl biztató.

A rendszerezésben meghatározott széles feladatkörök közé tartozott: kommunikáció, szerkesztői feladatok a műsorfüzetek kapcsán, képzés jellegű események, fesztiválrendszer átláthatósága, belső pályázati rendszer a megfelelő regionális és országos találkozók lebonyolítására. Az időnként előbukkanó gondok mellett ismét színessé vált az ODE élete. A kapcsolati tőke segítette a forrásokhoz vezető utak megtalálását.

Az első honlap is életre kelt [diakszinhaz.hu](http://diakszinhaz.hu) címmel.

A zsűrizés, értékelés kérdése szintén az öröklött problémák körébe tartozott, a kvótarendszer felállítása segített ennek enyhítésében, de a versenyszellem kiirtása még így sem sikerült. Az értékelő szakemberek szavai sokat jelentettek a csoportvezetők számára, így az ez irányú érzékenység továbbra is fennállt.

### *Minden úgy van, ahogy lehet*

Hajós Zsuzsa, az ODE hetedik elnöke rövid ideig töltötte be ezt a pozíciót, ám mire vezetői szerepbe került, már rég a szervezet aktívan tevékenykedő tagja volt. Diákként is megérintette az „odézás” szele, pontosan tudta tehát, vezetőként milyen feladatokat vállal magára.

A vele való beszélgetés során ismét felmerült a tagság folyamatos cserélődése mint olyan tény, egyben probléma, amin soha nem lehet változtatni. Hajós Zsuzsa szerint leginkább konkrét feladatokkal kell ellátni az önmagukat aktivizáló diákokat.

Azt a problémát viszont lehet és kell is feloldani, hogy az elnök és vele együtt a vezetőség is sokadik állásaként végzi a munkáját az ODE-ban, nem is számonkérhető egyelőre, hiszen ehhez képest is a lehető legtöbbet próbálja hozzátenni az egyesület életéhez, még ha az időnként úgy tűnik, hogy csak féléggel történik.

A tervek között szerepelt a régiós központok létrehozása, a fesztiválok átszervezése. Ez utóbbinak az volt a célja, hogy minél több csoport mutakozhasson meg. Végül keletkezett egy olyan találkozó, ahol improvizációk alapján készülő életjátékokat mutattak be, és megrendeztek egy másik, írott szövegek alapján készülő fesztivált is. Egy harmadik, a *Lehetőségek Fesztiválja* is létrejött, ahova olyan csoportokat hívtak, akik még soha nem vehettek részt országos rendezvényen. Nekik előadásra és csoportra szabott kétnapos tréninget tartott Perényi Balázs, Keserű Imre és Tóth Miklós.

A zsűri megreformálására is szükség volt: az idősebb, rutinosabb szakemberek mellé fiatalokat hívtak. Úgy tűnik, ekkor már azt is tényként kezelik, hogy a zsűri egyszerre jó is és rossz is, hisz mindig lesz,

akinek kedvezőeket mond és lesz, akinek nem. Ám az, hogy olyan szakemberek értékeljék az előadásokat, akik a diákokra is, és nem csupán a produkciókra koncentrálnak, progresszívnek tűnt. Újra létrejött az ODE-tábor, amelyet a vezetőség fontosnak talált azért, hogy a diákok minél többféle látásmóddal, sok szakemberrel találkozzanak, ám a tagság számára nem ez lett a legfontosabb, hiszen a fesztiválnak sokkal korábbra nyúló hagyománya, tétje volt.

Az ODE-identitás erősítése fontos feladattá vált. Ezt szolgálta volna a különböző kedvezményekre jogosító ODE-kártya is, mely végül érdeklődés híján csak terv maradt.

A fesztiválok helyszíne továbbra is vita tárgya volt, miközben Dombóvár rendelkezésre állt, noha bizonyos régiók szempontjából az utaztatás nagyobb költségekkel járt, mint mások részéről.

A sok ötletelés ellenére ismét nehezzé vált az egyesület anyagi helyzete. A „humán erőforrás” is a végét járta, s az ODE életében először merült fel, hogy ekkora bizonytalanságban meg kéne szüntetni az egyesületet.

A képzések fontossága inkább csak beszédtema maradt, hiszen a műhelyek tették a dolgukat, nevelték a következő korcsoportot, és a mester-tanítvány viszonyból adódó stúdium az ODE képzésszervezésétől függetlenül is működött.

### *Az a jó fesztivál, ahol változás történik a csoport életében*

Farkas Atilla<sup>43</sup> az ODE nyolcadik elnöke volt. Akkor vette át a szervezet vezetését, amikor az egyesület nagy bajban volt, és nem szerette volna veszni hagyni. Hajós Zsuzsától kezdve már olyan vezetők erősítik az egyesületet, s számolnak be az ODE éveiről, akik miközben diákszínjátósok is voltak, már középiskolásként is hallottak az egyesületről.

Újabb probléma ütötte fel a fejét: a választmány tagjai számára – bár különböző régiókat képviseltek, ami önmagában nagyon dicséretes és körültekintő – problémát jelentett az ügyintézésben a fizikai távolság.

A *Lehetőségek Fesztiválja* tovább élt ebben a korszakban és a mentorált nyári táborok is megmaradtak. Farkas Atilla úgy gondolkodott, hogy a találkozókat mindenképpen meg kell menteni, hisz a legtöbb csoport ezért dolgozik egész évben, a diákoknak, csoportvezetőknek is fontos találkozási pontot jelent az országos rendezvény, ez az egyik legnagyobb értéke az egyesületnek.

A csoportok száma csökken ezekben az években, miközben gyanús, hogy sokkal többen tevékenykednek diákszínházi szektorban. Az ODE működése belterjessé válik, hiszen a jól bejáratott csoportok/műhelyek jelen vannak a rendezvényeken, ám sokan kiszorulnak, ez motivátlanságot eredményez. Az, hogy a választmány tagjai szinte minden régióban jelen vannak, segíthet a helyi identitást erősíteni, ráadásul olyan személyek ők, akik az adott időszakban meghatározók a diákszínjátós területén.

Farkas Atilla elmondása alapján a küldöttgyűlések állandó témájává vált a zsűrizésről és a díjazásokról szóló ventillálás. Miközben a legtöbb csoportnak a fenntartója felé el kell számolnia, és jól jön, ha egy oklevéllel térhet haza az adott fesztiválról, ez a versengés kontraproduktív a folyamat egészét tekintve. A szűk pályázati keretek a túlélést éppen meg tudták segíteni, az ügyvivő személy kapott némi jelképes összeget munkájáért, de továbbra is mindenki társadalmi munkában végezte dolgát.

### *A színház segít megőrizni emberi mivoltunkat*

Sárosi Gábor<sup>44</sup> az ODE kilencedik elnökéként még mindig legfőképpen az egyesület megmentésével foglalkozott. Eljött az idő, amikor a vezető elutazott minden régióba, és megpróbálta összegyűjteni a helyi szintű problémákat, a diákszínjátós aktuális ügyeit. Úgy emlékszik vissza erre az időszakra, hogy Győr és Pécs igazán nyitott műhelyként nyilvánultak meg, ahol szerinte az utánpótlás nevelésnek különösen nagy gondot szentelnek.

<sup>43</sup> Egykori diákszínjátós, diákszínjátós-rendező, drámapedagógus

<sup>44</sup> Egykori diákszínjátós, diákszínjátós-rendező

A pénzügyi nehézségek korszaka tovább folytatódott, sok minden a látszatigéretnek szintjén maradt, a kapcsolatépítés egyre nehezebben ment. Az elnök által javasolt etikai kódex megosztotta a tagságot, végül nem látott napvilágot, de a minősítés és zsűrizés kérdése napirenden maradt. Egy évre a minősítéseket eltörölték, de ez sem működött.

A tagság az eddigieknél valamivel jobban képviseltette magát, járt közgyűlésekre, hogy érdemi dolgokról vitatkozzon. Az ODE arculata elkezdett változni, színesebb és vidámabb próbált lenni.

A folyton megújuló tagság, a diákság jelenléte vagy épp jelen nem léte ismét fennakadást jelentett. A középiskolások az előzmények ismeretének hiányában több fontos kérdésben nem biztos, hogy feltétlenül felelősségteljes döntést tudnak hozni, ám az általuk tapasztalt problémák és igényeik artikulálása végezt egyre fontosabbá válnak a megnyilvánulásai.

A képzéssel komolyabban kezdtek foglalkozni, de egyre problémásabbnak tűnt a tény, hogy fogynak a fesztiválra jelentkező csoportok.

Az ODE-táborról Sárosi Gábort azt mondta, hogy mivel sok-sok műhely szervez önállóan, évente tábor, így kevésbé lenne rá igény, ezért erre nem fektettek nagy hangsúlyt. Ellenben az EDERED-del újra felvették a kapcsolatot, és 2017-ben magyar diákok is részt vehettek Dániában, az aalborgi találkozón.

### *Legyen mindez a kulturális alapellátás része*

Tóth Zoltán<sup>45</sup> vezetésével elérkeztünk a jelenbe. Az ODE tizedik elnökeként a múltból táplálkozva immár negyedik éve vezeti az egyesületet és 2017 óta sok minden változott a szervezet háza táján.

Mesélve diákszínjátszós éveiről kiderült, hogy egykori csoportvezetője, Leszkovszki Albin nem színészeket nevelt, hanem a közösségi identitás megerősítésére sarkallta őket.

Az interjú alapján körvonalazódik, hogy a regionális találkozók egészségtelennek élték meg a versenyjelleg miatt.

Az ODE jelenlegi elnöke önálló véleményt formál a zsűriről, amelynek a mindenkori meglátásai fontosak, de mégiscsak egy a sok közül, és ezt helyén kell tudni kezelni csoportvezetőként is, és a diákoknak is (vezetőjük által).

Végleg kiderül az ODE-ről, hogy ez extrém társadalmi munka az elnök részéről.

Mérföldkőnek bizonyult a szervezet életében, hogy sikerül olyan forrásokhoz jutni, amelyek nem lenullázzák a tevékenységet, hanem a jövőre nézve is biztatóak.

Ismét kezdetét vette az egyesületen belül a munkamegosztás: minden területnek van önálló felelőse. Az RDT-kről<sup>46</sup> készülnek írások, melyek a Kaposi László által szerkesztett Drámapedagógiai Magazinban<sup>47</sup> is megjelennek.

A választmányi tagok között szinte minden régió képviselteti magát továbbra is.

Bár a versenyjellegét annyi év után még mindig nem sikerült teljesen kiiktatni, az egyesület e téren is igyekszik innoválni.

Tóth Zoltán az első elnök, aki fontosnak találta hangsúlyozni, hogy a választmánnyal közösen hoznak döntéseket, miközben értelemszerűen a felelősség a mindenkori vezető vállán nyugszik.

A fesztivál fejlesztéséről folyó gondolkodás nem állt meg. Az Országos Diákszínházi Fesztivál<sup>48</sup> és az Országos Diákszínjátszó Találkozó<sup>49</sup> kétféle lehetőséget is biztosít a csoportok számára. Sőt, hosszútávon az a terv, hogy az ODT valójában egy tábor legyen a csoportok számára, ahol együtt alkothatnak a résztvevők. Valamint az is cél, hogy a regionális rendezvényeket befogadják a nemzeti színházak.

A feladatkörök ismét növekednek, hiszen a fesztivál mint érték megtartásán túl az ODE-tábor ismét létrejött, többféle programlehetőséget kínálva. A kommunikáció végezt a honlapok is frissültek (egy ál-

<sup>45</sup> Egykori diákszínjátszó, rendező, drámapedagógus

<sup>46</sup> Regionális Diákszínjátszó Találkozó

<sup>47</sup> A DPM 59. és 63. száma teljes egészében a diákszínjátszással foglalkozik.

<sup>48</sup> Rövidítése: ODF

<sup>49</sup> Rövidítése: ODT

talános és egy kifejezetten a fesztiválra koncentrálva). Kisfilmek és videóportrék készültek az identitás-képzés újjáélesztése végett. A YouTube-csatorna, Facebook- és Instagram-oldal működtetése is bekerült a feladatok közé. A képzések akkreditációja kezdetét vette. Mindezekre azért van szükség, hogy a tagság lássa, hogy az ODE él és virul, érdemesnek találják arra, hogy ismét csatlakozzanak a szervezethez, aktivizálják magukat, csoportjaikat a vezetők, s hogy újra virágozzék a hazai diákszínjátás.

## Összevetés

A Jászay Tamás által a jelenlegi és a kilenc egykori elnökkel készített – minden esetben szándékoltan – félig strukturált interjúk lehetőséget adnak számos folyamat nyomon követésére. A jelen írás folytatásában szereplő táblázatok, rövid magyarázatok ezzel a céllal jöttek létre. (Természetesen nem feledjük, hogy a visszaemlékezés mint forrás számos szubjektív elemet tartalmazhat.)

### Választmányi munkamegosztás, elnöki feladatok

A civil szervezet elnöke társadalmi munkában látja el feladatait, legtöbbször a választmány tagjai is, s mindannyian másod- vagy sokadik állásban végzik mindezt. Ez az ODE születésekor és ma sincs másként. Noha látható, hogy voltak korszakok, melyek során egy-egy ügyvivőt az egyesület meg tudott fizetni. Az elnökök másként számoltak be a vezetői feladatokról: egyesek aktívabban bevonták a választmányt is ebbe a tevékenységbe, mások több terhet vállaltak magukra. Négy esetben kifejezetten hangsúlyozták a vezetők, hogy a munkamegosztás tűnt leginkább célravezetőnek.

### Az ODE tevékenységi körei

Az alábbi táblázatból is látható, hogy minden vezetés alatt a fesztivál működtetése, a pályázatírás/forráskezelés és az adminisztráció a legfontosabb. Az, hogy épp melyik feladat élvezett elsőbbséget, egyfelől a pénzügyi lehetőségekből is fakadt, másrészt a humánerőforrás végességéből is eredt. Ezt követik a táborok és a módszertani képzések igénye, melyek hullámzó lendülettel valósultak meg az évek során, a kommunikáció pedig láthatóan egyre sokrétűbbé vált.

ODE elnökeinek nézetei a választmányi munkamegosztásról, az egyesület tevékenységi köreiről										
		ODE tevékenységi köre								
	Választmányi munkamegosztás	fesztivál	módszertani képzések, tréningek	tábor	kommunikáció	nemzetközi kapcsolatok	pályázatírás	adminisztráció	videódokumentáció	szervezetfejlesztés
Kaposi	X	X	X				X	X		
Illés	X	X	X	X		X	X	X	X	
Keresztúri		X	X	X	Diákszínház, Gubancok tv műsor		X	X		
Vidovszky		X			Diákszínház, Szóbazár tv műsor, reggeli műsor, Pesti Est	X	X	X		X
Gyombolai		X		X			X	X		
Golden	X	X	X		diakshinhaz.hu		X	X		X
Hajós		X		X			X	X		
Farkas		X		X			X	X		
Sárosi		X			honlap, facebook	X	X	X		

Tóth	X	X	X	X	Facebook, Instagram, honlap, írásos dokumentáció a fesztiválok- ról	X	X	X	X	X
------	---	---	---	---	--	---	---	---	---	---

### Forrásteremtés

Egy egyesület életében az egyik legnehezebb feladat a forrásteremtés. Az alábbi táblázatban is látható, hogy folyamatosan változott a szervezet anyagi helyzete. Az első időszakban a diákok a díjak mellett még pénzjutalomban is részesülhettek. Máskor az is kérdés volt, hogy egy-egy csoport miből fog utazni a fesztiválra. (És volt olyan időszak, amikor még az is felmerült, hogy az ODE-t meg kellene szüntetni.) Golden Dániel elnöksége idején sikerült először elérni, hogy legalább egy ember ügyviteli munkájáért félállást biztosítsanak.

Manapság az egyesület kiszámíthatóbb forrásokkal, biztosabban tud létezni, de nagy kérdés, vajon ez meddig lehetséges.

ODE elnökeinek nézeti forrásteremtésről, megfizethető munkaerőről			
	biztos pénzügyi forrás	bizonytalan pénzügyi forrás	megfizethető munkaerő
Kaposi László		X	
Illés Klára	X		
Keresztúri József		X	
Vidovszky György	X		
Gyombolai Gábor		X	
Golden Dániel	X		X
Hajós Zsuzsa		X	
Farkas Atilla		X	X
Sárosi Gábor		X	
Tóth Zoltán	X		X

### Szakmai aktivitás, fluktuáció

Az egyesület létrejötte utáni néhány évben kifejezetten nagy szakmai aktivitásról számoltak be az elnökök, ezt a közeget erős lendület és tettvágy jellemezte. Később, amikor már körvonalazódott a szervezet működése, kitaposott utakon járt, a frissesség alábbhagyott, pénzügyileg kiszámíthatatlan korszakok váltották egymást, a fesztiválokat egyes esetekben nem csak pozitív hangulat jellemezte. Majdnem minden interjú során felmerült mint probléma a folyamatosan megújuló tagság, vagyis a diákok cserélődése. Mindez nem csak a színjátszókra jellemző, de a vezetőségi tagokra is. Míg az első években aluról jövő kezdeményezésként működött az egyesület, s jöttek létre újabb és újabb tevékenységei, úgy a későbbi korcsoportok kész helyzetbe csöppentek bele, ezt kívülről kapott feltételrendszerként értékelhették, és

emiatt el is távolodhattak a szervezettől. A nagy többség inkább a saját csoportjára, műhelyére koncentrált – nehéz volt mindebből kilátni, országos szinten gondolkodni. Ebben az időszakban tudott volt, hogy vannak diákszínjátszó csapatok, a jelentkező csoportok száma mégis csökkent, az egyes régiók munkája kiegyenlítetlenek látszott.

**Manapság az ODE tagságának aktivitása ismét – jelentős mértékben – növekszik.**

## Utánpótlás-nevelés

**Az ODE életében az utánpótlás-nevelés **kettő** területet is jelent:**

- másrészt jelenti a diákválasztmányt is, akik már színjátszóként a szervezet közelében segíti a működést, ez potenciált jelent a későbbi vezetésre nézve. Az ODE eddigi működésének középső szakaszában sikerült ezt jól felépíteni, Hajós Zsuzsa esetében;
- harmadrészt már azokat a szakembereket jelenti, akik később ebben a szakmában maradtak mint diákszínjátszó-rendezők vagy színházi nevelési szakemberek. Mindez már a harmadik vezetés során megmutatkozik, tudatossá mégis a ODE harmadik szakaszában válik.

## Fesztiválfejlesztés

Változó, hogy egy-egy elnök a minden évben megszervezésre kerülő rendezvényről versenyként vagy fesztiválként tesz-e említést. Nagyjából 10 év elteltével már kimondottan azért harcol a vezetőség, hogy a fesztivál verseny jellege csökkenjen, megszűnjön. Ez összefügg a műhelyek különbözőségével, a zsűri véleményével, az előadások minőségével.

Lássuk, milyen fejlesztési lehetőségeket találtak ki a fesztiválok fejlesztésének érdekében:

- volt egy korszak, amikor két országos rendezvény is működött (művészeti, nem művészeti), ahova 20 helyett 40 csoport is eljuthatott;
- kvótarendszerrel is próbálták már csitítani a kedélyeket;
- az egyik évben a minősítéseket is eltörölték;
- a fesztiválhelyszín változtatása a frissítést és színházi körülmények megteremtését szolgálta;
- a programokkal tarkított rendezvény ismét arra hivatott, hogy a csoportok együtt eltöltött ideje tartalmasan teljen, egymás előadásainak megnezésén túl is (koncertek, improvizációs programok stb.);
- volt olyan időszak is, amikor három országos rendezvény lebonyolítására került sor, ezzel is elősegítve azt, hogy minél több csoport tudjon megmutatkozni;
- végezetül kialakult az ODF és ODT rendszere

A jelenlegi elnök továbbra is két fesztiválról mesélt, ám az egyikről fesztivál jellegű eseményként számolt be, a másikról pedig úgy, hogy hosszútávon táborként működne, ahol a résztvevők közös alkotási folyamatban vehetnének részt.

Úgy tűnik, a fesztiválfejlesztés az ODE esetében egy folyamatos dinamikában lévő kreatív tevékenység, mellyel az egyesület igyekszik az adott időszaknak megfelelő új formákat kidolgozni.

## Zsűri

A zsűriről való gondolkodás szintén érzékeny terület az egyesület életében. Az első két elnök pozitívan számol be az értékelők munkájáról, sőt hozzáteszik, hogy a csoportvezetők, diákok kifejezetten kíváncsiak voltak a véleményekre, várták munkájukról a szakmai visszacsatolást, ám az idő előrehaladtával szinte minden esetben az ebből adódó feszültséget az elnökségnek kellett csitítania. Továbbá két elnök számol be semlegesen a zsűri tevékenységéről. Előfordult az is, hogy a tapasztalt zsűri mellé fiatalokat hívtak. Majd ezzel kapcsolatban megszületett a hasznosnak tűnő gondolat (ma is ez érvényesül sok helyen), hogy mindenképpen olyan szakemberek értékeljék az előadásokat, akik a diákokra is figyelnek,

nem csupán a produkciókra, s mindezt alapul véve építő kritikát fogalmaznak meg. A legfrissebb vélemény szerint a csoportvezetőnek is felelősséget szükséges vállalnia ebben a helyzetben, érdemes beszélgetni a diákokkal, mire számíthatnak a zsűrizés során és később érdemes közösen is elemezni azt, amit hallottak.

<b>ODE elnökeinek nézeti rendezvényeiről, zsűriről</b>				
	<b>rendezvényről versenyként fogalmaz</b>	<b>rendezvényről találkozóként, fesztiválként fogalmaz</b>	<b>zsűri visszajelzését pozitívan fogadták, igényelték</b>	<b>zsűri visszajelzését negatívan fogadták</b>
Kaposi László		X	X	
Illés Klára	X		X	
Keresztúri József		X		X
Vidovszky György	X			X
Gyombolai Gábor		X		
Golden Dániel	X			X
Hajós Zsuzsa		X	X	X
Farkas Atilla		X		X
Sárosi Gábor		X		X
Tóth Zoltán		X	X	X

### **Csapatok működése: amatőr/műkedvelő**

Már az első beszélgetés során kiderült, hogy a fesztiválokra *amatőrök* és *műkedvelők* is jöttek. Így az első pillanattól kettéválik a határozott színházi elképzelésekkel dolgozók és a színházi formanyelvet eszközként használók köre. Nem csoda, hogy a későbbiekben éles ellentétek mutatkoznak a zsűrizések és minősítések során. Ez szintén feszültségforrást jelentett, melyre a fesztiválok fejlesztésének keretei közt próbáltak megoldást találni. Kisvártatva tovább nyílt ez az olló, amikor a művészeti iskolák felbukkantak. Manapság pedig látható, hogy különböző régiókban kialakult műhelyek vezetőikkel és/vagy intézményeikkel a meghatározóak. Mindez továbbra is összefüggésben lehet a motiváció kérdésével. Egyes korszakok diákszínházi műfajainak sajátosságaira fény derült, ám ez csak az első három elnök beszámolójában került említésre.

### **Identitásképzés**

Az ODE alapítása pillanatában azonos volt tagságával, vezetőségével. Nem volt szükség rá, hogy arról beszélgessenek, mit jelent a diákszínházi játék, a fesztiválokra résztvevőknek mi közük az egyesülethez. Csak miután az ötletek hagyománnyá váltak, s újabb diákszínházi generációk nőttek fel, derült ki, hogy nekik már kevesebb közük van az ODE-hoz, hiszen örökölték mindent annak működéséből. Vidovszky

György vezetése idején – amikor több sajtóorgánumban is megnyilvánulhatott a szervezet – derült ki, hogy definiálni kell, pontosan mit is jelent a diákszínjátszás, miben hasonlít és különbözik például a kőszínháztól. Aztán a következő elnök már jelzi, hogy az „odézás” fogalommá vált, de a közösségi identitásképzést, a „mi-tudat” építését folytatni kellett. A diákszínjátszás fogalma tovább tisztázódik: *értelmi, érzelmi életre nevelő tevékenység*, a személyiségfejlesztést továbbra is megcélozva, miközben tény, hogy megjelenési formájában esztétikai minőséget is képvisel. Innentől kezdve minden vezető fontos feladatának érzi, hogy ezt az identitást próbálja a tagságban megtartani, visszahozni, újjáéleszteni. Az, hogy minden régióból bekerül egy-egy választmányi tag, jó megoldásnak tűnik, hozzájárult a helyi identitás erősödéséhez.

## Összegzés

Az Országos Diákszínjátszó Egyesület működésének áttekintése nem érhet itt véget, hiszen az elnökök szubjektív nézőpontján túl érdemes volna további forrásokat felkutatni, hogy mélyebben megérthessük a szervezet (valódi) dinamikáját. Ezeken a beszélgetéseken keresztül több esetben úgy látszódnak, hogy az egyéni vállalásokat, a szívós és kitartó vezetői munkát csak szélmalom-harcnak élték meg időnként az elnökök, ám az egyesület életét tekintve hosszútávon ez mégis a szervezet sikertörténetét jelenti. Bukatókon és diadalokon keresztül sikerült számos értékre, megoldásra rájönni, és ehhez minden eddigi vezető pozitív és negatív élményei egyaránt hozzátettek. 2020-ban 31 éves az ODE és úgy tűnik, nagyon is él és virul. Bízunk benne, hogy sikerül még hosszú éveken át továbbörökíteni, alakítani, jobbítani a ránk maradt hagyományokat!

### Óravázlat

<b>Tantárgy: Dráma</b>		<b>Készítette: Kovács Éva</b>	
<b>Évfolyam: 3. osztály</b>		<b>Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola</b>	
<b>Témakör:</b>	<b>Az óra anyaga:</b>		
	Görög mítoszok	Az aranygyapjú története	
<b>Az előző óra:</b>	<b>Következő óra:</b>		
	Heszperiszek története	Az aranygyapjú történetének dramatizálása	
<b>Az óra típusa:</b>	<b>Módszer:</b>		
	Új ismeret bevezetése	dráma	
<b>Taneszközök:</b>	<b>Szemléltető eszközök:</b>		
	A mítosz szövege	üres kártyák	

**Célok:** A történet felidézése a fordulópontok alapján. Kontextusépítés.

a meglévő ismeretek elmélyítése	gondolkodási képesség fejlesztése	problémamegoldó képesség	ok-okozati összefüggések feltárása	rendszerező képesség fejlesztése
Mítikus elemek felismerése.	Absztrakciós képesség fejlesztése.	Eszközök, tettek adekvát kiválasztása.	A logikai gondolkodás képességének fejlesztése.	A részek összeillesztése.

Idő (perc)	Tevékenység, tanegység	Módszer, tartalom	Kapcsolódási pontok	Megjegyzés, szemléltetés	Reflexiók, tapasztalatok
1 perc	óraszervezés		magyar irodalom	A hétfői házi feladat a mítosz elolvasása	Az órai munka alapján dolgoznak.



10 perc	bevezető játékok	2 perces bemutatkozó játék: válassz a történetből egy szereplőt és az ő nevével mutakozz be minél több társadnak. Cápajáték: a kör közepén álló cápa csak azt a társát falhatja fel, akit a körben álló társai nem tudnak megnevezni.		Jegyezd meg a társad választott nevét! Te nem ejtheted ki a saját neved!	
3 perc	helyszínek felidézése	4 fős csoportmunka: A szőnyeg közepére helyezek üres kártyákat, ezekből a csoportok annyit vesznek el, amennyi helyszínt fel tudnak jegyezni.	kontextusépítés	Peliasz palotája, Dodona ligete, Thrákia, a tenger, Kolkhisz, Árész mezeje....	
3 perc		A gyerekek a helyszíneket az események időrendjének megfelelően sorrendbe rakják.			Az azonos helyszínkártyákat egymásra helyezik. A legfontosabb helyszíneken történtek a legfontosabb események.
10 perc	félosztályos improvizáció	A 2 legfontosabb helyszín megjelenítése eszközök nélkül, testükkel formálva.	vizuális kultúra kontextusépítés	Fontos a hangok megjelenítése! Az időkorlátra fel kell hívni a figyelmet, mert nagyon szeretik ezt a játékot és szeretnek elidőzni egy-egy tárgynál.	Az egyik csoport a folyosón dolgozik. A helyszínek bemutatásánál nagyon fontos, hogy amikor a tárgy előtt megáll a szemlélő, akkor a tárgyat játszó fontos, tömörített tárgynál.



					mondatot mondjon el magáról.
<b>3 perc</b>	Jellemek azonosítása a helyszíneikkel.	Minden gyerek elvesz egy üres kártyát és felírja rá egy szereplő nevét. A névkártyáját a helyszínkártyához teszi. Ha már annál a helyszínnél ott a név és más helyszínhez nem köthető a névkártyája, akkor ráhelyezi a társa kártyájára.			Lehet az a szereplő is, akit az első játékban választott.
<b>13 perc</b>	állóképek	A gyerekek egyesével beállnak abba a helyszínképbe, amiben ők nem szerepeltek. Érintéssel kihangosítom a szereplőket.	kontextusépítés		Fontos a fegyelem és a pontosság, hogy a képet tudják tartani.
<b>2 perc</b>	„örömködés”	Köszönd meg a játékot a társadnak egy-egy gesztussal!			

### Óravázlat

<b>Tantárgy: Etika</b>		<b>Készítette: Kovács Éva</b>	
<b>Évfolyam: 3. osztály</b>		<b>Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola</b>	
<b>Témakör:</b>	<b>Az óra anyaga:</b>		
Köszmondások értelmezése.	Az aranygyapjú történetéhez kapcsolva: Borotvaélen táncol. Kemény fából faragták. Nagy fába vágta a fejszét.		
<b>Az előző óra:</b>	<b>Következő óra:</b>		
Heszperieszek történetéhez kapcsolva: Éhes disznó makkal álmodik. Májusi eső aranyat ér.	Arakhné, a szövőlány történetéhez kapcsolva: Bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű! Nem mindig az arat, aki vet! Te sem vagy jobb a Deákné vásznánál!		
<b>Az óra típusa:</b>	<b>Módszer:</b>		
drámaóra	dráma		
<b>Tananyagok:</b>	<b>Szemléltető eszközök:</b>		
	PPT, csomagolópapír, tárgyak, kártyák		



**Célok:** Közmondások értelmezése az aranygyapjú szereplőinek jellemén keresztül.

a meglévő ismeretek elmélyítése	gondolkodási képesség fejlesztése	problémamegoldó képesség	ok-okozati összefüggések feltárása	rendszerező képesség fejlesztése
A szereplők jellemének értelmezése.	Absztrakciós képesség fejlesztése: a jellemek és a közmondások összekapcsolása.	A szereplők problémamegoldásainak vizsgálata.	A szereplők tetteinek vizsgálata.	A jellemek csoportosítása.

Idő (perc)	Tevékenység, tanegység	Módszer, tartalom	Kapcsolódási pontok	Megjegyzés, szemléltetés	Reflexiók, tapasztalatok
1 perc	óraszervezés	Körbeülés a szőnyegen.	magyar irodalom	.	
14 perc	PPT megtekintése, közmondások felismerése.	Minden közmondáshoz készítettem egy PPT, melyek képei úgy épülnek fel, hogy a gyerekek kitalálják a közmondást.	magyar irodalom		Többször igényelnek segítséget.
10 perc	csoportmunka: tárgyjátékok	Annyi csoportban dolgozunk, ahány közmondást láttak. Minden csoport kap egy csomagolópapírt, amire felírják a közmondásukat. Erre helyezik rá azokat a tárgyakat, amelyek kapcsolódnak a közmondásukhoz. Sok-sok tárgyunk van a bőröndünkben.	vizuális kultúra	Egymás munkájának megtekintése.	Fontos, hogy kérdezzenek rá, ha valamelyik tárgyat nem tekintik odaillőnek.
5 perc	A közmondások és a szereplők párosítása.	A szőnyeg közepére helyezett szereplőkártyákat elhelyezik a közmondás papíron.	dráma, magyar irodalom	A szereplők kártyái.	Egy szereplőnek több kártya készül.
10 perc	improvizáció	Játsszátok el azt a jelenetet, amihez a közmondásokat illik!	dráma		Hangozzék el a közmondás.

5 perc	„örömködés”	Egymás játékának megköszönése kézfogással.			

### Óravázlat

<b>Tantárgy: Magyar irodalom</b>		<b>Készítette: Kovács Éva</b>	
<b>Évfolyam: 3. osztály</b>		<b>Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola</b>	
<b>Témakör:</b>	<b>Az óra anyaga:</b>		
	Görög mítoszok	Az aranygyapjú története	
<b>Az előző óra:</b>	<b>Következő óra:</b>		
	La Fontaine: A teknős és a nyúl	Kolozsvári G. Emil: Tilinkó és a bíró	
<b>Az óra típusa:</b>	<b>Módszer:</b>		
	Gyakorló óra	dráma	
<b>Taneszközök:</b>	<b>Szemléltető eszközök:</b>		
	Olvasás füzet, a mítosz fénymásolata	fonál, technika órán elkészített installációk	

**Célok:** A történet eseményeinek rögzítése, fordulópontok. A szereplők jellemének kibontása, céljaik vizsgálatán keresztül. Kontextusépítés.

a meglévő ismeretek elmélyítése	gondolkodási képesség fejlesztése	problémamegoldó képesség	ok-okozati összefüggések feltárása	rendszerező képesség fejlesztése
Mítikus elemek felismerése.	Absztrakciós képesség fejlesztése.	A szereplők döntéseinek következményei.	A logikai gondolkodás képességének fejlesztése.	A célok megvalósítását gátló emberi vonatkozások.



Idő (perc)	Tevékenység, tanegység	Módszer, tartalom	Kapcsolódási pontok	Megjegyzés, szemléltetés	Reflexiók, tapasztalatok
1 perc	óraszervezés	Elhelyezkedés a szőnyegen a házi feladattal.	drámaóra	A hétfégi házi feladat a mítosz elolvasása a kiadott fénymásolt lapon. Az olvasottakhoz kis rajzokat készítenek, hogy jobban fel tudják idézni az olvasottakat – vázlatrajzok.	A szövegértési feladatokat kerülöm, mert a drámaórán úgyis tisztázták.
10 perc	vázlatkészítés	Gombolyag kifeszítése a szőnyegen- ez jelképezi az időt- tárgyak elhelyezése a fonálon az események időrendjében.		A technika órán készült tárgyak: Argó, háрпиák, aranygyapjú, Phéneusz ebédje, Médea meszelató szemüvege, bolygó sziklák, lant, sárkányfog...	Figyelni kell az időrendre! Ezek a tárgyak kikerülnek az osztályfalára, év végére elkészül egy kiállítás.
10 perc	Ki vagyok én?	Gombolyagátadás: egy önként jelentkező gyerek az egyik szereplő nevében mesél magáról- de nem árulja el, hogy ki ő- átveszi a gombolyagot a szomszédja- a gombolyag vége marad, így tekerjük le- és folytatja az élettörté-	narratív konvenció; szóbeli szövegalkotás	Fontos az időkeret meghatározása.	Már felismerik a szereplőket, de rákérdezhetünk a játék végén, amikor



		netet. Ha már nem tudunk új információt adni a szereplőről, akkor a következő gyerek egy új szereplőt választ, aki az előző személyhez közvetlenül kapcsolódik az utolsóként említett tetteiben.		Vastag gombolyag.	már mindenki mesélt. A lefejtett gombolyagot óvatosan a szőnyegre helyezük.
<b>10 perc</b>	Ott voltam, akkor...	Egy mellékszerepet választ az önként jelentkező gyerek. Ezt a szerepet ismerteti a társaival. Végig halad a leterített fonálon lassú léptekkel, a társai kérdéseket tesznek fel neki.	narratív konvenció	Ötleteket szükséges adnunk: erdész Dona ligetében, Phineusz szakácsa, az érclábú bika gondozója...	Lassú legyen a séta a fonálon.
<b>10 perc</b>	Azt szeretem benne...	A közösen kiválasztott szereplő kiáll a tábla elé, olyan közel állsz hozzá, amennyire szimpatikus neked. 3 főt hallgathat meg a táblánál álló: <ul style="list-style-type: none"> <li>- Miért álltál oda?</li> <li>- Azt szeretem benned....de azon változtatnod kell.....</li> </ul>	etika	Az egymásnak ellentmondó állításokat tisztázni kell.	
<b>2 perc</b>	házi feladat megbeszélése	Készíts térképet Jászón útjáról! Indulj el Héra próbatételétől és érkezz meg Péliasz palotájába az aranygyapjúval!			
<b>2 perc</b>	„örömködés”	A játék és a munka megköszönése a társaimnak, kézfogással.			Fontos, hogy konkrétan mondják el egymásnak, hogy miben segítette őket a társuk a munkában és mit látott nagyon jónak.



### Óravázlat

<b>Tantárgy: Magyar irodalom</b>		<b>Készítette: Kovács Éva</b>	
<b>Évfolyam: 3. osztály</b>		<b>Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola</b>	
<b>Témakör:</b>	<b>Az óra anyaga:</b>		
Görög mítoszok	Az aranygyapjú története		
<b>Az előző óra:</b>	<b>Következő óra:</b>		
Szavak csoportosítása	A főnevek csoportosítása: köznév és tulajdonnév		
<b>Az óra típusa:</b>	<b>Módszer:</b>		
új ismeret bevezetése	dráma		
<b>Taneszközök:</b>	<b>Szemléltető eszközök:</b>		
Olvasás füzet	Kártyák a szereplők neveivel, bőrönd, gyapjú		

**Célok:** A főnevek felismerése: élőlények, élettelen tárgyak, gondolati fogalmak.

a meglévő ismeretek elmélyítése	gondolkodási képesség fejlesztése	problémamegoldó képesség	ok-okozati összefüggések feltárása	rendszerező képesség fejlesztése
Eddig tanult helyesírási szabályok alkalmazása	A szavak csoportosításának lehetőségei.	Azonosságok és különbözőségek felismerése és megfogalmazása.	Nyelvi összefüggések felismerése.	A szavak jelentés szerinti csoportosítása.

Idő (perc)	Tevékenység, tanegység	Módszer, tartalom	Kapcsolódási pontok	Megjegyzés, szemléltetés	Reflexiók, tapasztalatok
------------	------------------------	-------------------	---------------------	--------------------------	--------------------------



<b>3 perc</b>	óraszervezés	Körbeülés a szőnyegen a hétfégi feladatokkal.	magyar irodalom	A tanult közmondások illusztrációjának elkészítése. 1-1 példa meghallgatása.	Azok a tanulók szerepelnek, akik nem vettek részt az etika órán. A példák saját, hétköznapi életünkhöz kapcsolódnak.
<b>5 perc</b>	csopormunka; szógyűjtés	4 csoportban dolgozunk, a szőnyeg 4 sarkán. Az aranygyapjú történetéhez kapcsolódva gyűjtsetek szavakat. Írjátok fel 1-1 kártyára.	Emlékezetfejlesztés, felidézés. Helyesírás.	Az üres kártyák a szőnyeg közepén vannak.	
<b>2 perc</b>	válogatás	Válogassátok külön azokat a kártyákat, amelyeken valakinek vagy valaminek a neve szerepel.			
<b>5 perc</b>	csoportosítás	Csoportosítsátok 3 csoportba a szavakat tetszőleges szempont szerint. A halmazoknak ne legyen metszéspontja. Az alkotott csoportok megnevezése és felcímkézése.		Drótból készült, színes szikszalaggal bevont karikáink vannak.	Minden csoportosítás elfogadható, ha magyarázat van hozzá.
<b>10 perc</b>	ellenőrzés	Egymás munkájának ellenőrzése, csoportonként csúsztatva.	Szókincsfejlesztés	Ellenőrzési szempontok: 1. a szó kapcsolódik a kerettörténethez 2. a szó valaminek vagy valakinek a neve 3. helyesírás	Az ellenőrző csoport csak kérdésekkel segíthet!
<b>5 perc</b>	új ismeret bevezetése	Új csoportosítás a halmazok és címkék kirakásával a szőnyeg közepén: élőlények, élettelen tárgyak, gondolati fogalmak. A csoportok kártyáiból választok 1-1 kártyát példának.		A gondolati fogalom nem fog	



				menni. Felhívom a figyelmet rá és próbálják megfogalmazni ők, hogy ebbe a halmazba milyen szavak tartoznak.	
<b>5 perc</b>	csoportosítás	Saját kártyák elhelyezése a közös halmazba. Közös ellenőrzés – kakukktojások áthelyezése.			
<b>8 perc</b>	„örömködés”	Minden csoport választ 3 kártyát. A kártyák segítségével elmeséli az aranygyapjú történetének kártyához illeszkedő részét Héra szerepében.	Szóbeli szövegalkotás.	Csak más csoportét választhatja.	Csoportonként 2 perc.
<b>1 perc</b>	házi feladat	Gyűjtsd össze a füzetedbe az órán elhangzott főneveket csoportosítva.			
<b>1 perc</b>	a munka megköszönése	A csoporton belül megköszönik egymásnak a konkrét munkát.			



### Óravázlat

<b>Tantárgy: Matematika óra</b> <b>Évfolyam: 3. osztály</b>		<b>Készítette: Kovács Éva</b> <b>Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola</b>	
<b>Témakör:</b>		<b>Az óra anyaga:</b>	
Hosszúságmérés.		Műveletek mértékegységekkel.	
<b>Az előző óra:</b>		<b>Következő óra:</b>	
A kilométer mértékének bevezetése. Helye a szorobánon.		Váltások gyakorlása.	
<b>Az óra típusa:</b>		<b>Módszer:</b>	
Gyakorló óra		dráma	
<b>Taneszközök:</b>		<b>Szemléltető eszközök:</b>	
szorobán, matematika füzet		karton, festék, színes, mérőszalag, vonalzó, mértékváltó a szorobánhoz	

**Célok:** Mértékek összehasonlítása. A hosszúságmérés szükségessége.

a meglévő ismeretek elmélyítése	gondolkodási képesség fejlesztése	problémamegoldó képesség	ok-okozati összefüggések feltárása	rendszerező képesség fejlesztése
Mértékek váltószámainak rögzítése.	Tervezés.	Mitikus elemek összekapcsolása a valósággal.	Igények, lehetőségek vizsgálata.	A cél elérésének eszközigényei.

Idő (perc)	Tevékenység, tanegység	Módszer, tartalom	Kapcsolódási pontok	Megjegyzés, szemléltetés	Reflexiók, tapasztalatok
1 perc	óraszervezés	Körbeülés a szőnyegen.		.	



<p><b>4 perc</b></p>	<p>bevezetés; a munka szervezése</p>	<p>Jászón levelet küldött Argórol- a hajórol- Héra istennőnek és segítséget kért tőle. A levelet felolvassa az egyik tanuló.</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Emberei ruhái a hosszú úton szétfeszettek, vászonra lenne szüksége.</li> <li>2. A vitorlákat ki kellene cserélni, mert a tenger megtépázta azokat.</li> <li>3. Héraklész robbant ereje több evezőt is megroppantott.</li> <li>4. Az érclábú bikák járomba fogásához kötelekre lenne szükség.</li> </ol>	<p>magyar irodalom dráma: szakértő köntöseben</p>	<p>Előre megírt levél.</p>	<p>Hogy a segítség időben megérkezzen sietni, kell a munkával, ezért a feladatokat felosztjuk a csoportoknak. Mivel 5 tanuló egyéni tanrend szerint tanul, ezért ők együtt dolgoznak.</p>
<p><b>10 perc</b></p>	<p>adatok keresése</p>	<p>Az adatokat a levélből kell kijegyzetelniük. A csoportok képes és szöveges segítséget kapnak. Kartonlapra dolgoznak, hogy a munkákat a falra helyezzük a prezentációt követően.</p>	<p>magyar irodalom vizuális kultúra</p>	<p>Az adatokat a számoláshoz a levél tartalmazza. -Hány méter anyagra van szüksége 25 ember ruhájához. Hány méter zsinór szükséges az övek díszítéséhez. Hány méter zsinór kell a szandálhoz. stb</p>	<p>Fontos, hogy kép is mellékeljünk a ruhához, a vitorlához, evezőhöz, a járomhoz. Az adatokat különböző mértékegységekben jelölöm.</p>
<p><b>10 perc</b></p>	<p>tervkészítés; a feladatok megoldása.</p>	<p>Rajzok készítése, számolási tervek lépései. Számolás. Egyeztetés Hérával.</p>	<p>dráma, magyar irodalom</p>	<p>Mivel kevés idő van, fontos a munkamegosztás.</p>	<p>Váltásokra felhívom a figyelmet.</p>



<b>10 perc</b>	prezentáció a társaknak	Válaszok a társak kérdéseire.	magyar irodalom		A kiemelés fontossága.
<b>3 perc</b>	problémafelvetés	Hogyan jut el a segítség az Argóra?		Az eddig tanult vagy általuk kitalált mitikuslények bevonása.	
<b>7</b>	önértékelés: forró szék játék	A szakértők beszámolója a munkájukról, érzéseikről. Kiemelve a hajóra juttatás problémáját.			

